

Mondiaal op eigen schaal

Gemeentelijk Internationaal Beleid anno 2009

Colofon

Deze publicatie is een uitgave van de VNG (november 2009).

Zij is mede mogelijk gemaakt met financiële ondersteuning van de NCDO.

Samenstelling

VNG International

Sander Maathuis

Jaap Breugem

Arthur Wiggers

BMC

Drs. A.J.H. Smallenbroek

Drs. M.J. Rijken

Omslag foto

OJO, Hollandse Hoogte

Foto's binnenwerk

VNG International (H1, H4), Gemeente De Ronde Venen (H3),

Hollandse Hoogte (H2 OJO, H6 Paul van Riel, H8 Joost van den Broek), Europese Commissie (H5, H7)

Vormgeving

Chris Koning, VNG

Druk

Drukkerij Groen, Leiden

Oplage

10.000 exemplaren

Verdere informatie

VNG International

Nassaulaan 12

Postbus 30435

2500 GK Den Haag

Telefoon: 070 – 3738401

Fax: 070 – 3738660

E-mail: vng-international@vng.nl

Websites: www.vng-international.nl

www.vng.nl > Europa en Internationaal

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
2	Het onderzoek	7
	2.1 De aanpak van het onderzoek	7
	2.2 De respons	8
3	De aandacht bij gemeenten voor gemeentelijk internationaal beleid	9
	3.1 Inleiding	9
	3.2 Wel of geen gemeentelijk internationaal beleid	9
	3.3 De politieke belangstelling voor gemeentelijk internationaal beleid	10
	3.4 De ontwikkeling van de inzet voor gemeentelijk internationaal beleid	12
4	Organisatorische vormgeving van gemeentelijk internationaal beleid	15
	4.1 Inleiding	15
	4.2 Vormen van gemeentelijk internationaal beleid	15
	4.3 De organisatievormen van GIB	16
	4.4 De beschikbare ambtelijke capaciteit	16
	4.5 GIB als instrument voor Personeel & Organisatie	18
	4.6 Voorlichting en bewustwording	18
5	De gemeentelijke uitgaven voor gemeentelijk internationaal beleid	19
	5.1 Inleiding	19
	5.2 De totale gemeentelijke uitgaven voor gemeentelijk internationaal beleid	19
	5.3 Gemeentelijke uitgaven in de vorm van subsidies en bijdragen aan plaatselijke instellingen	20
	5.4 De ontwikkeling van de gemeentelijke uitgaven voor GIB in de afgelopen jaren	21

6	Overzicht van gemeentelijke samenwerkingsverbanden	22
6.1	Inleiding	22
6.2	Aantal samenwerkingsverbanden naar regio onderscheiden	23
6.3	Samenwerkingsverbanden met gemeenten in West-Europa / 'oude' EU-lidstaten	23
6.4	Samenwerkingsverbanden met gemeenten in Midden- en Zuidoost Europa / 'nieuwe' EU-lidstaten	24
6.5	Samenwerkingsverbanden met gemeenten in Europese niet-EU-Lidstaten	25
6.6	Samenwerkingsverbanden met gemeenten in het Zuiden (Afrika, Latijns-Amerika en Azië)	26
6.7	Deelname aan internationale netwerken	27
7	Verwachtingen van respondenten voor de komende raadsperiode	29
8	Een nadere beschouwing	32
8.1	Inleiding	32
8.2	Het algemene beeld	32
8.3	Draagvlak voor gemeentelijk internationaal beleid	37
8.4	De organisatie van het beleidsterrein	39
8.5	Tot besluit	42

1 Inleiding

Voor de derde keer presenteert de VNG een rapport over de stand van zaken van het gemeentelijk internationaal beleid. Net als voorgaande keren gebeurt dit met financiële ondersteuning van de NCDO. Eerdere rapporten werden gepresenteerd in 2000 ('Gemeenten zonder grenzen') en 2006 ('Een wereld aan kansen'). Dit rapport, 'Mondiaal op eigen schaal', verschaft inzicht in gemeentelijk internationaal beleid anno 2009. Gezamenlijk geven deze drie rapporten een helder inzicht in en overzicht van de ontwikkeling van dit beleidsterrein in het afgelopen decennium.

Wat opvalt is dat het beleidsterrein de afgelopen 10 jaar aan diversiteit heeft gewonnen. Waar gemeentelijk internationaal beleid eerst voornamelijk werd opgevat als 'stedenbanden', 'ontwikkelingssamenwerking' en 'bijdrage aan de maatschappelijke transformatie in Midden- en Oost-Europa' is nu duidelijk sprake van verbreding en verdieping van het terrein. Werd in de vorige rapporten nog de term gemeentelijke internationale samenwerking gehanteerd, vanaf nu spreken we bewust van gemeentelijk internationaal beleid. Hiermee wordt met name de verdieping van het terrein benadrukt. De term 'internationaal beleid' onderschrijft bovendien dat voor steeds meer gemeenten internationaal actief zijn niet (meer) beperkt blijft tot een aantal op zichzelf staande activiteiten. Deze gemeenten zien hun internationale activiteiten als een volwassen en integraal onderdeel van het gemeentelijke werkterrein. Een terrein dat bewust ondersteund en ingebed wordt in beleid.

In dit rapport onderscheiden we de volgende activiteiten die gemeenten hanteren om hun internationale beleid vorm te geven:

- grensoverschrijdende samenwerking;
- internationale samenwerkingsprojecten;
- onderhouden van een (al dan niet formele) stedenband, vriendschapsband of jumelage;
- participeren in Europese en/of internationale netwerken;
- promoten van de eigen gemeente in het buitenland;
- verstrekken van subsidie aan een vereniging of stichting die zich richt op internationale samenwerking;

- ondersteunen van projecten in het buitenland;
- ondersteunen van activiteiten gericht op draagvlak verbreding en bewustwording op het gebied van internationale samenwerking.

Deze verscheidenheid van activiteiten biedt gemeenten de mogelijkheid die activiteiten te kiezen die het beste bij hen passen. Én dat gemeenten vanuit de eigen situatie hun afwegingen kunnen maken hoe internationaal actief te zijn. Daarom is voor de titel 'Mondiaal op eigen schaal' als titel voor dit rapport gekozen. Met dit rapport wil de VNG:

- Inzicht geven in de manier waarop het beleidsterrein zich de afgelopen 10 jaar ontwikkeld heeft;
- Gemeenten in staat stellen de eigen inspanningen, keuzes en organisatie rond gemeentelijk internationaal beleid te vergelijken met die van andere gemeenten;
- Verbeteringen aanbrengen in de dienstverlening die VNG op dit terrein aanbiedt aan haar leden.

Dit rapport bestaat uit twee delen. Het eerste en grootste gedeelte betreft een beschrijving van de resultaten van een onder alle Nederlandse gemeenten gehouden schriftelijke enquête. Deze enquête is uitgevoerd door BMC in opdracht van de VNG. De resultaten van deze enquête staan niet op zichzelf, maar worden waar dit nuttig en mogelijk is vergeleken met de uitkomsten uit 2000 en 2006. Om een goed begrip te krijgen van de resultaten van de enquête heeft de VNG een vijftigtal gesprekken gevoerd met betrokken portefeuillehouders. De informatie uit deze gesprekken is verwerkt in het tweede gedeelte van dit rapport, dat een meer beschouwende analyse geeft van de resultaten van de enquête.

Uit deze gesprekken is een tweede trend te halen uit de ontwikkeling van gemeentelijk internationaal beleid in de afgelopen 10 jaar. Overigens is het woord constante hier meer op zijn plaats. Activiteiten die gemeenten op internationaal terrein ontplooiën blijken een grote stimulerende functie te vervullen binnen de eigen gemeenschap. Een vaak bescheiden investering van de gemeente zorgt ervoor dat tal van organisaties en ook bedrijven internationaal actief worden. Zo bezien slaat de titel 'mondiaal op eigen schaal' niet alleen op de gemeentelijke organisatie maar ook op de gemeenschap die hierdoor op 'eigen schaal' mondiaal actief wordt. Om deze stimulerende functie van gemeentelijk internationaal beleid te benadrukken is in het laatste hoofdstuk een aantal korte beschrijvingen uit gemeenten toegevoegd. Deze voorbeelden uit de praktijk laten zien hoe diverse Nederlandse gemeenten invulling geven aan hun internationale beleid en welke effecten dat oplevert.

2 Het onderzoek

2.1 De aanpak van het onderzoek

Het onderzoek werd gehouden in de vorm van een enquête via internet. Alle gemeenten ontvingen een schriftelijk verzoek om deel te nemen aan de enquête. Het verzoek werd gericht aan het college, met de vraag de brief ter hand te stellen aan de medewerker die binnen de gemeente verantwoordelijk is voor internationaal beleid. Elke gemeente heeft een eigen inlognaam en wachtwoord gekregen die in de brief werd vermeld. Hiermee kon elke gemeente inloggen op de BMC-website om de enquêtevragen te beantwoorden.

De vragenlijst is gebaseerd op de vragenlijsten die bij de onderzoeken uit 1999 en 2005 zijn gebruikt. Dit maakt het mogelijk de antwoorden die in drie achtereenvolgende enquêtes zijn gegeven met elkaar te vergelijken, waardoor een beeld kan worden geschetst van de ontwikkelingen die zich de afgelopen jaren op het terrein van gemeentelijk internationaal beleid hebben voorgedaan.

Van verschillende gemeenten weten we welke functionaris de vragenlijst heeft ingevuld. Uit deze informatie blijkt dat het om nogal uiteenlopende typen functionarissen gaat. De volgende indeling kan worden gemaakt:

- beleidsmedewerkers internationale zaken / internationale samenwerking / Europese zaken;
- medewerkers die werkzaam zijn op een stafafdeling (bijvoorbeeld kabinetzaken of juridische zaken);
- medewerkers die werkzaam zijn op een vakafdeling (bijvoorbeeld welzijn of onderwijs);
- overige (onder andere: een gemeentesecretaris, een griffier en een raadslid).

2.2 De respons

In totaal hebben 227 gemeenten van de 442 gemeenten (aantal gemeenten in 2009) meegedaan aan de enquête. Dit betekent een respons van 51%. De responsgroep is niet helemaal evenredig verspreid over de verschillende gemeentegrootteklassen. De kleine gemeenten zijn ondervertegenwoordigd en de grote gemeenten oververtegenwoordigd in de responsgroep. Gelet op de hoogte van de respons zijn wij van mening dat de enquêteresultaten een redelijk representatief beeld geven van alle gemeenten in Nederland die aan gemeentelijk internationaal beleid doen.

Tabel 2.1 Respons naar gemeentegrootteklasse

Gemeentegrootteklasse (inwoners)	Aantal	Procent
0 tot 10.000	18	35%
10.000 tot 20.000	73	55%
20.000 tot 50.000	89	47%
50.000 tot 100.000	28	65%
Meer dan 100.000	19	76%
Totaal	227	51%

3 De aandacht bij gemeenten voor gemeentelijk internationaal beleid

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de aandacht die het onderwerp gemeentelijk internationaal beleid (GIB) in gemeenten heeft. Achtereenvolgens komen de volgende onderwerpen aan de orde:

- de mate waarin gemeenten actief zijn op het terrein van GIB (paragraaf 3.2);
- de politieke en beleidsmatige aandacht voor het onderwerp binnen gemeenten (paragraaf 3.3);
- de ontwikkeling van de inzet bij gemeenten voor GIB (paragraaf 3.4).

3.2 Wel of geen gemeentelijk internationaal beleid

Gemeenten kunnen zich op allerlei manieren met GIB bezighouden. In de enquête zijn de volgende soorten van activiteiten onderscheiden:

- grensoverschrijdende samenwerking (Euregio's);
- internationale samenwerkingsprojecten (bijvoorbeeld in het kader van Interreg, MATRA, LOGO East, LOGO South);
- onderhouden van een (al dan niet formele) stedenband, vriendschapsband of jumelage);
- participeren in Europese en/of internationale netwerken (bijvoorbeeld Eurocities, New towns platform, child friendly cities);
- promoten van uw gemeente in het buitenland (city promotion);
- ondersteunen van projecten in het buitenland;
- verstrekken van subsidie aan een vereniging of stichting die zich richt op internationale samenwerking;
- ondersteunen van activiteiten gericht op draagvlak verbreding en bewustwording op het gebied van internationale samenwerking.

Van de 227 gemeenten die hebben meegedaan aan de enquête, ontplooiën er 175 één of meer activiteiten op het terrein van GIB. Dit betekent dat meer dan driekwart (77%) van alle gemeenten

iets doet op het terrein van GIB. In vergelijking met 1999 en 2005 is er sprake van stabiliteit. Toen gaf respectievelijk 76% en 72% van de gemeenten aan op een of andere wijze aan GIB te doen.

Er is een duidelijk verband tussen gemeenteomvang en het al dan niet actief zijn op het terrein van GIB. Van de gemeenten in de inwonerscategorie van 50.000 tot 100.000 doet 96% aan GIB en bij de gemeenten in de groep boven de 100.000 inwoners gaat het zelfs om 100%.

Tabel 3.1 Gemeenten actief op het terrein van gemeentelijk internationaal beleid

Gemeente grootteklasse (inwoners)	Actief in 2009	Actief in 2005	Actief in 1999
0 tot 10.000	67%	58%	56%
10.000 tot 20.000	59%	62%	68%
20.000 tot 50.000	74%	74%	79%
50.000 tot 100.000	96%	96%	93%
Meer dan 100.000	100%	100%	100%
Alle gemeenten	77%	72%	76%

Redenen voor gemeenten om niet aan gemeentelijk internationaal beleid te doen

Aan de 52 gemeenten die niets doen op het terrein van GIB is gevraagd aan te geven welke reden(en) ze daarvoor hebben. De reden die gemeenten het meest noemen om niet aan GIB te doen is dat het onderwerp geen prioriteit heeft binnen de gemeente. Deze reden wordt door 40 van de 52 gemeenten genoemd. Ook in het onderzoek uit 2005 en 1999 werd deze reden het meest genoemd. 18 gemeenten doen niet aan GIB omdat ze vinden dat GIB geen gemeentelijke taak is. Het gaat om twee gemeenten met minder dan 10.000 inwoners, tien gemeenten tussen 10.000 en 20.000 inwoners en zes gemeenten tussen 20.000 en 50.000 inwoners.

Een aantal gemeenten heeft een reden aangegeven om niets te doen aan GIB die valt in de categorie 'anders'. Het gaat onder andere om de volgende redenen:

- geen capaciteit en financiële middelen (2 keer genoemd);
- geen direct nut voor de gemeente (1 keer genoemd);
- de gemeente wil volgend jaar van start gaan met gemeentelijk internationaal beleid (1 keer genoemd).

Tabel 3.2 Reden(en) om niets te doen aan gemeentelijk internationaal beleid (meerdere antwoorden mogelijk)

Reden	Aantal	Percentage
Geen prioriteit	40	82%
Geen gemeentelijke taak	18	37%
Geen vraag vanuit bevolking	16	33%
Slechte ervaringen uit het verleden	2	4%
Anders	7	14%

3.3 De politieke belangstelling voor gemeentelijk internationaal beleid

Om een beeld te krijgen hoe het onderwerp GIB in de politiek aandacht krijgt binnen gemeenten, zijn in de enquête de volgende twee vragen gesteld:

- Beschikt de gemeente over een nota gemeentelijk internationaal beleid dan wel een nota gemeentelijke internationale samenwerking?
- Over welke twee specifieke onderwerpen is de laatste keren gesproken toen GIB aan de orde kwam in de vergadering van de gemeenteraad en/of raadscommissie?

Een actuele beleidsnota

Van de gemeenten die iets doen op het terrein van GIB beschikt 37% over een beleidsnota over dit onderwerp. Het zijn vooral grotere gemeenten die een nota hebben vastgesteld. In de groep gemeenten met meer dan 100.000 inwoners beschikt 68% over een beleidsnota over GIB. In 42% van deze gemeenten is deze nota in de huidige raadsperiode vastgesteld. Het aantal gemeenten dat beschikt over een nota over GIB is in vergelijking met 2005 gestegen. In 2005 beschikte 27% van de gemeenten die aan internationale samenwerking doet over een beleidsnota. In 1999 was deze vraag niet opgenomen in het onderzoek, maar de aanname is dat het aantal toen lager lag dan in 2005.

Tabel 3.3 Gemeenten die beschikken over een nota gemeentelijk internationaal beleid

Gemeente grootteklasse (inwoners)	Ja, vastgesteld in huidige raadsperiode	Ja, vastgesteld in voorgaande raadsperiode	Nee
0 tot 10.000	20%	0%	80%
10.000 tot 20.000	13%	13%	74%
20.000 tot 50.000	18%	14%	68%
50.000 tot 100.000	30%	22%	48%
Meer dan 100.000	42%	26%	32%
Alle gemeenten	22%	15%	63%

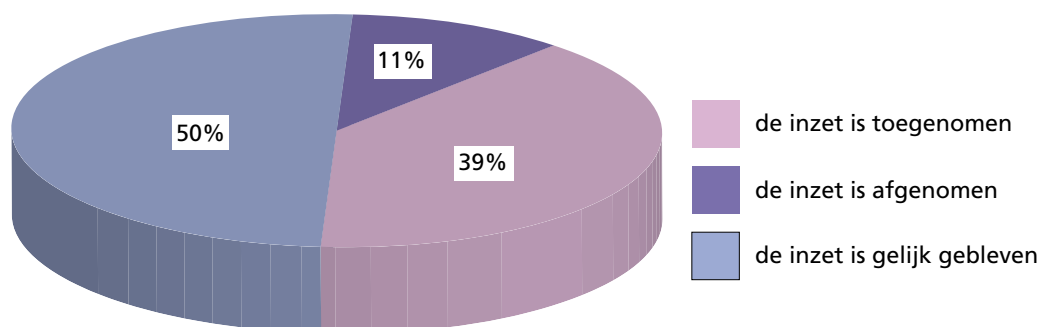
Onderwerpen in raads- of commissievergadering

De gemeenten is gevraagd aan te geven over welke specifieke onderwerpen het de laatste keren ging toen over GIB werd gesproken in de vergadering van de gemeenteraad en/of raadscommissie. Gemeenten konden maximaal twee onderwerpen noemen. De twee meest genoemde onderwerpen zijn zaken die verband houden met het onderhouden of aangaan van een stedenband of de Millennium Gemeente.

3.4 De ontwikkeling van de inzet voor gemeentelijk internationaal beleid

In 39% van de gemeenten is de inzet voor GIB in deze raadsperiode in vergelijking met de vorige periode toegenomen. In de helft van de gemeenten die aan GIB doen is de inzet gelijk gebleven, terwijl in 11% van de gemeenten de inzet is afgenomen.

Figuur 3.1 De inzet voor gemeentelijk internationaal beleid in de huidige raadsperiode ten opzichte van de vorige raadsperiode

De inzet voor GIB blijkt vooral in de grotere gemeenten (gemeenten met meer dan 50.000 inwoners) te zijn toegenomen.

Tabel 3.4 De ontwikkeling van de inzet voor GIB uitgesplitst naar gemeentegrootte

Gemeente grootteklasse (inwoners)	Inzet is toegenomen	Inzet is afgenomen	Inzet is gelijk gebleven
0 tot 10.000	20%	10%	70%
10.000 tot 20.000	39%	15%	46%
20.000 tot 50.000	31%	10%	59%
50.000 tot 100.000	56%	11%	33%
Meer dan 100.000	58%	5%	37%
Alle gemeenten	39%	11%	50%

Het gegeven dat de aandacht voor internationaal beleid bij gemeenten over het geheel genomen is toegenomen in vergelijking met een vorige periode, en dan vooral in de grotere gemeenten, komt overeen met het beeld dat uit de onderzoeken uit 1999 en 2005 naar voren komt. In 2005 meldde 38% van de gemeenten dat de aandacht voor internationale samenwerking was toegenomen en in 1999 ging het om 39% van de gemeenten.

Redenen voor toename van de aandacht voor GIB

Gemeenten die aangeven dat bij hen de aandacht voor GIB de afgelopen jaren is toegenomen, geven aan dat dit in de meeste gevallen het gevolg is van de opstelling van het college. In het onderzoek uit 2005 werden de invloeden uit het lokale particuliere initiatief als belangrijkste reden genoemd. In 2009 spelen deze duidelijk minder een rol. In 1999 werden de opstelling van de raad en collega als de belangrijkste factoren genoemd.

Tabel 3.5 De belangrijkste reden(en) voor de toename van de aandacht voor GIB
(meerdere antwoorden mogelijk)

Reden	Aantal 2009	Procent 2009	Aantal 2005	Procent 2005
Invloeden uit het lokale particulier initiatief	6	9%	19	29%
Opstelling van de raad	11	17%	10	15%
Opstelling van het college	25	39%	17	26%
Beschikbaarheid van externe financiële middelen	4	6%	7	11%
Beschikbaarheid van externe ondersteuning (bijv. COSSen, VNG internationaal)	2	3%	-	-
Millennium Gemeente campagne	7	11%	Nvt	Nvt
Aandacht van de (lokale) media	0	0%	-	-
Anders	10	15%	6	20%

Voorbeelden van redenen voor de toename van de belangstelling voor GIB in de categorie 'anders' zijn:

- een combinatie van verschillende factoren;
- de rol van een persoon (bijvoorbeeld een wethouder);
- de aanstelling van een coördinator internationale contacten;
- enthousiasme voor het onderwerp vanuit het ambtelijk apparaat.

Redenen voor afname van de aandacht voor GIB

In gemeenten waar de aandacht voor GIB de afgelopen jaren is afgenomen, wordt de opstelling van de gemeenteraad het vaakst genoemd als belangrijkste verklaring. Deze verklaring werden ook in 2005 en 1999 het vaakst genoemd.

Tabel 3.6 De belangrijkste reden(en) voor de afname van de aandacht voor GIB
(meerdere antwoorden mogelijk)

Reden	Aantal 2009	Procent 2009	Aantal 2005	Procent 2005
Invloeden uit het lokale particulier initiatief	2	12%	3	10%
Opstelling van de raad	8	47%	11	37%
Opstelling van het college	5	29%	5	17%
Beschikbaarheid van externe financiële middelen	6	35%	3	10%
Beschikbaarheid van externe ondersteuning (bijv. COSSen, VNG internationaal)	0	0%	-	-
Aandacht van de (lokale) media	0	0%	-	-
Anders	6	35%	6	20%

Voorbeelden van redenen voor de afname van de aandacht voor GIB in de categorie 'anders' zijn:

- de gemeente moest bezuinigen;
- verminderd draagvlak onder de bevolking voor internationaal beleid;
- het vertrek van 'trekkers' van het onderwerp binnen de gemeente.

Factoren die de toename van inzet van gemeenten voor GIB bevorderen

De gemeentelijke respondenten is gevraagd aan te geven wat volgens hen de cruciale factor is om meer inzet bij de gemeente voor GIB te bewerkstelligen. Uit de antwoorden blijkt dat er niet één factor is te benoemen. De meest genoemde factoren zijn:

- invloeden uit het lokale particulier initiatief;
- opstelling van het college;
- opstelling van de gemeenteraad.

Uit onderstaande tabel blijkt wel dat actoren (het lokale particulier initiatief, het college en de gemeenteraad) een belangrijkere factor worden geacht dan de beschikbaarheid van (financiële) middelen.

Tabel 3.7 De cruciale factor voor een toename van inzet voor GIB

Factor	Aantal	Procent
Invloeden uit het lokale particulier initiatief	38	24%
Opstelling van de raad	36	23%
Opstelling van het college	38	24%
Beschikbaarheid van externe financiële middelen	24	15%
Beschikbaarheid van externe ondersteuning (bijv. COSsen, VNG internationaal)	4	3%
Deelname aan Millennium Gemeente campagne	4	3%
Anders	12	8%

4 Organisatorische vormgeving van gemeentelijk internationaal beleid

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de organisatorische aspecten van GIB en de keuzes die gemeenten daarbij maken. De volgende onderwerpen worden aan de orde gesteld:

- de verschillende vormen van GIB (paragraaf 4.2);
- de wijze waarop GIB organisatorisch wordt vormgegeven (paragraaf 4.3);
- de ambtelijke capaciteit die beschikbaar is voor GIB (paragraaf 4.4);
- GIB als instrument voor personeel en organisatie (P&O) (paragraaf 4.5);
- voorlichting en bewustwording (paragraaf 4.6).

4.2 Vormen van gemeentelijk internationaal beleid

De meest voorkomende vorm van GIB is het onderhouden van een (al dan niet formele) stedenband, vriendschapsband of jumelage. In 82% van de gemeenten die iets doen op het terrein van GIB komt deze vorm voor. Dit is een toename ten opzichte van 2005 en 1999. In die jaren onderhielden respectievelijk 72% en 64% van de gemeenten een stedenband, vriendschapsband of jumelage. Andere veel voorkomende vormen van GIB in 2009 zijn het verstrekken van subsidie aan een vereniging, platform of stichting die zich richt op internationale samenwerking (in 55% van de gemeenten) en internationale samenwerkingsprojecten (in 38% van de gemeenten).

Tabel 4.1 Vormen van GIB (meerdere antwoorden mogelijk)

Vorm	Aantal	Percentage
Grensoverschrijdende samenwerking (Euregio's)	55	33%
Internationale samenwerkingsprojecten (bijv. in het kader van Interreg, MATRA, LOGO East, LOGO South)	63	38%
Onderhouden van een (al dan niet formele) stedenband, vriendschapsband of jumelage	137	82%
Participeren in Europese en/of internationale netwerken (bijv. Eurocities, New towns platform, child friendly cities)	29	17%
Promoten van uw gemeente in het buitenland (city promotion)	27	16%
Ondersteunen van projecten in het buitenland	42	25%
Verstrekken van subsidie aan een vereniging, platform of stichting die zich richt op internationale samenwerking	92	55%
Ondersteunen van activiteiten gericht op draagvlakverbreding en bewustwording op het gebied van internationale samenwerking	56	34%
Anders	15	9%

4.3 De organisatievormen van GIB

De activiteiten in het kader van GIB zijn voor een belangrijk deel ingebed in de eigen gemeentelijke organisatie. Dit is in 67% van de gemeenten die iets doen op het terrein van GIB het geval. In 42% van de gemeenten wordt (bovendien) gebruik gemaakt van een privaatrechtelijke organisatie (vereniging of stichting). Dit beeld komt overeen met de situatie in 2005.

Tabel 4.2 De organisatorische vormgeving van GIB (Meerdere antwoorden mogelijk)

Organisatievorm	Aantal	Procent
Ingebed in de gemeentelijke organisatie	106	67%
Via een aparte vereniging of stichting	66	42%
Via subsidiëring of ondersteuning van particuliere initiatieven	54	34%
Op een andere wijze	21	13%

4.4 De beschikbare ambtelijke capaciteit

De gemeenten die aan GIB doen, is gevraagd hoeveel ambtelijke capaciteit ze daarvoor hebben vrijgemaakt. Daarbij is een onderscheid gemaakt tussen het aantal uren dat formeel en het aantal uren dat in de praktijk beschikbaar is voor GIB. Het gemiddeld aantal uren per week dat op papier beschikbaar is voor GIB verschilt sterk per gemeente grootteklasse. Dit aantal varieert van gemiddeld drie uur per week in de groep gemeenten tot 10.000 inwoners tot gemiddeld 139 uren per week in de categorie gemeenten met meer dan 100.000 inwoners.

Tabel 4.3 Beschikbare ambtelijke capaciteit voor GIB op papier

Gemeente grootteklasse (inwoners)	Gemiddeld aantal uren
0 tot 10.000	3
10.000 tot 20.000	5
20.000 tot 50.000	9
50.000 tot 100.000	15
Meer dan 100.000	139
Alle gemeenten	23

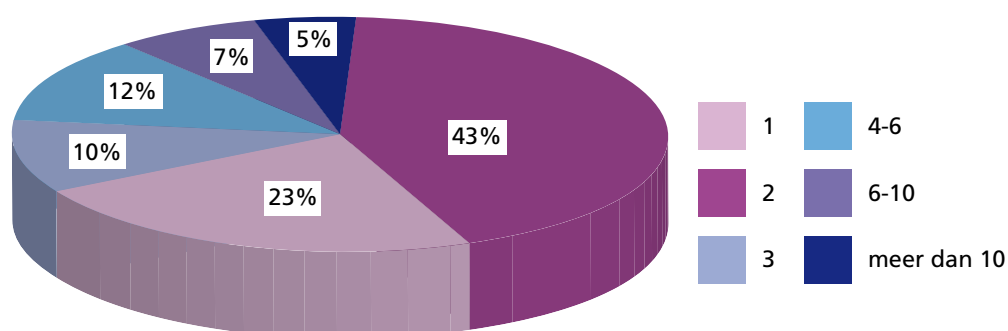
Het gemiddeld aantal uren per week dat in de praktijk aan ambtelijke capaciteit beschikbaar is voor GIB is over het algemeen groter dan aantal uren dat op papier beschikbaar is. Vooral in de groep kleinere gemeenten is dit verschil groot.

Tabel 4.4 Beschikbare ambtelijke capaciteit voor GIB in de praktijk

Gemeente grootteklasse (inwoners)	Gemiddeld aantal uren
0 tot 10.000	13
10.000 tot 20.000	11
20.000 tot 50.000	20
50.000 tot 100.000	24
Meer dan 100.000	153
Alle gemeenten	33

Het aantal personen binnen de eigen organisatie dat in brede zin beschikbaar voor de organisatie en uitvoering van het GIB (onderhouden van contacten, regelen van stages, beschikbaar voor uitzendingen en dergelijke) is in de meeste gemeenten beperkt. In 66% van de gemeenten die aan GIB doen zijn er 1 tot 2 personen beschikbaar voor de organisatie en uitvoering van dit beleid. In 12% van de gemeenten zijn meer dan 6 medewerkers betrokken bij GIB.

Figuur 4.1 Aantal personen dat bij benadering in brede zin beschikbaar is voor de organisatie en uitvoering van het GIB

4.5 GIB als instrument voor Personeel & Organisatie

Gemeenten is gevraagd of zij GIB ook als Personeel & Organisatie instrument gebruiken ter versterking van de eigen gemeentelijke organisatie. Bijvoorbeeld door ambtenaren buitenlandse stages te laten lopen of deel te laten nemen aan internationale projecten. In 20% van de gemeenten wordt GIB ook op dergelijke wijze ingezet. Voor gemeenten met meer dan 50.000 inwoners geldt dit voor bijna 50%.

4.6 Voorlichting en bewustwording

Een van de onderdelen van GIB is voorlichting en educatie aan de inwoners van de gemeente en het vergroten van hun bewustwording. Van de gemeenten die aan GIB doen, is 65% op een of andere wijze betrokken bij activiteiten gericht op voorlichting en bewustwording. Dit is minder dan in 2005: toen was 74% betrokken bij voorlichtings- en bewustwordingsactiviteiten. In 1999 betrof het 48% van de gemeenten.

Tabel 4.5 Gemeentelijke betrokkenheid op het terrein van voorlichting en bewustwording over GIB (meerdere antwoorden mogelijk)

	Aantal	Procent
Geen betrokkenheid	54	35%
De gemeente organiseert de voorlichting en bewustwording ze	54	35%
De gemeente geeft subsidie aan verschillende organisaties om (ook) voorlichting over de gemeentelijke activiteiten te geven	24	16%
De gemeente geeft subsidie aan verschillende organisaties die daarmee de eigen voorlichting en educatie bekostigen	35	23%
De gemeente geeft financiële ondersteuning aan een wereldwinkel, COS etc.	23	15%
Anders	12	8%

5 De gemeentelijke uitgaven voor gemeentelijk internationaal beleid

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de financiële aspecten van GIB. Allereerst wordt in paragraaf 5.2 een overzicht gegeven van de totale gemeentelijke uitgaven voor GIB. Vervolgens wordt in paragraaf 5.3 een overzicht gegeven van de bedragen die gemeenten uitgeven aan GIB in de vorm van subsidies aan plaatselijke stichtingen of verenigingen. Tenslotte wordt in paragraaf 5.4 inzicht gegeven in de ontwikkeling van de gemeentelijke uitgaven voor GIB in de huidige raadsperiode.

5.2 De totale gemeentelijke uitgaven voor gemeentelijk internationaal beleid

Tot de gemeentelijke uitgaven voor GIB worden alleen de activiteitenkosten en subsidies gerekend. Daaronder vallen dus niet de (toegerekende) arbeidsuren van gemeentelijke medewerkers. In de meeste gemeenten zijn de uitgaven voor GIB beperkt van omvang. Zo gaf 26% van de gemeenten in 2008 minder dan € 5.000 hieraan uit en 24% van de gemeenten tussen € 5.000 en € 10.000. Er bestaat een duidelijk verband tussen de gemeentegrootte en de uitgaven voor GIB. In totaal is het bedrag dat beschikbaar is voor gemeentelijk internationaal beleid wel licht gestegen ten opzichte van 2005.

Tabel 5.1 De totale gemeentelijke uitgaven voor GIB in 2008 en 2005 (bij benadering)

Gemeente grootteklasse (inwoners)	minder dan € 5.000	€ 5.000 - € 10.000	€ 10.000 - € 25.000	€ 25.000 - € 50.000	€ 50.000 - € 100.000	Meer dan € 100.000
0 tot 10.000	63% / 70%	38% / 25%	- / -	- / 5%	- / -	- / -
10.000 tot 20.000	50% / 56%	38% / 20%	9% / 18%	3% / 7%	- / -	- / -
20.000 tot 50.000	22% / 38%	32% / 21%	32% / 30%	10% / 10%	2% / -	2% / 2%
50.000 tot 100.000	11% / -	- / 14%	37% / 43%	11% / 33%	33% / 5%	7% / 5%
Meer dan 100.000	- / -	- / -	11% / -	26% / 24%	11% / 6%	53% / 71%
Alle gemeenten	26% / 38%	24% / 19%	23% / 21%	10% / 13%	8% / 1%	9% / 8%

De gemeenten is ook gevraagd om het precieze bedrag op te geven dat zij in 2008 hebben uitgegeven aan GIB. In onderstaande tabel is per gemeentegrootteklasse aangegeven wat gemeenten gemiddeld uitgeven aan GIB en wat het laagste en het hoogste bedrag is dat gemeenten uitgeven aan GIB.

Tabel 5.2 Gemiddelde uitgaven voor GIB uitgesplitst naar gemeentegrootte

Gemeente grootteklasse (inwoners)	Gemiddeld bedrag	Minimum	Maximum
0 tot 10.000	€ 4.428,57	€ 500,00	€ 7.500,00
10.000 tot 20.000	€ 5.779,07	€ 250,00	€ 25.000,00
20.000 tot 50.000	€ 17.989,05	€ 1.000,00	€ 250.000,00
50.000 tot 100.000	€ 38.813,76	€ 1.500,00	€ 127.000,00
Meer dan 100.000	€ 228.412,67	€ 20.000,00	€ 600.000,00

5.3 Gemeentelijke uitgaven in de vorm van subsidies en bijdragen aan plaatselijke instellingen

De gemeenten is gevraagd een indicatie te geven van het bedrag dat jaarlijks aan GIB wordt uitgegeven in de vorm van subsidies en bijdragen aan plaatselijke stichtingen, verenigingen of platforms. 17% van de gemeenten die aan GIB doet, geeft geen subsidie aan plaatselijke instellingen. In 2005 was dit een percentage van 29%. In 1999 lag dit percentage nog iets hoger.

Tabel 5.3 De gemeentelijke uitgaven in de vorm van subsidies aan plaatselijke instellingen, verenigingen of platforms

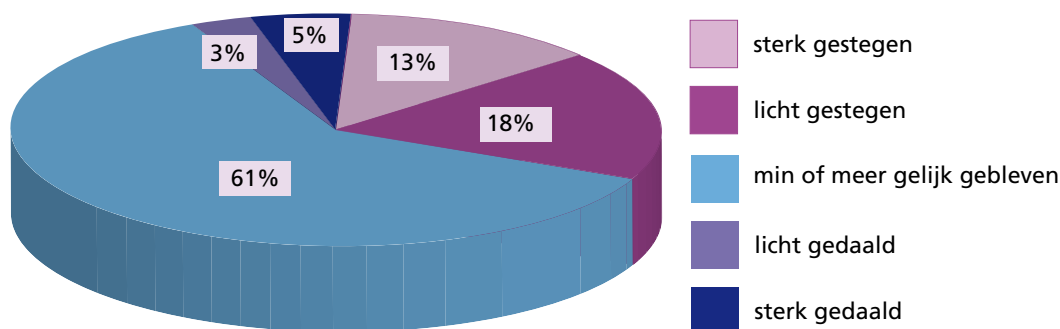
Gemeente grootte-klasse (inwoners)	€ 0	minder dan € 5.000	€ 5.000 - € 10.000	€ 10.000 - € 25.000	€ 25.000 - € 50.000	€ 50.000 - € 100.000	meer dan € 100.000
0 tot 10.000	28%	57%	14%	0%	0%	0%	0%
10.000 tot 20.000	31%	50%	19%	0%	0%	0%	0%
20.000 tot 50.000	15%	32%	26%	21%	4%	2%	0%
50.000 tot 100.000	4%	15%	8%	42%	19%	12%	0%
Meer dan 100.000	11%	0%	21%	16%	16%	16%	21%
Alle gemeenten	17%	30%	20%	18%	7%	5%	3%

5.4 De ontwikkeling van de gemeentelijke uitgaven voor GIB in de afgelopen jaren

In 61% van de gemeenten die doen aan GIB zijn de uitgaven voor GIB in de huidige raadsperiode ten opzichte van de vorige raadsperiode min of meer gelijk gebleven. In 31% van de gemeenten zijn de uitgaven (licht of sterk) gestegen, terwijl in 8% van de gemeenten sprake is van een (lichte of sterke) daling van de uitgaven. Tussen de verschillende gemeentegrootteklassen zijn geen opvallende verschillen.

Als het gaat om de ontwikkeling van de gemeentelijke uitgaven voor GIB, komt het beeld in 2009 redelijk overeen met de situatie in 1999 en 2005. Ook in 1999 en 2005 gaf een meerderheid van de gemeenten aan dat de uitgaven voor GIB de afgelopen min of meer gelijk zijn gebleven (61% van de gemeenten in 1999; 58% van de gemeenten in 2005). Ook het percentage gemeenten waar de uitgaven (licht of sterk) zijn gestegen, is min of meer gelijk gebleven. In 2009 meldt 31% van de gemeenten dat de uitgaven voor GIB ten opzichte van een vorige periode is gestegen, in 2005 ging het om 28% van de gemeenten en in 1999 om 29% van de gemeenten.

Figuur 5.1 De uitgaven voor GIB in de huidige raadsperiode ten opzichte van de vorige raadsperiode

6 Overzicht van gemeentelijke samenwerkingsverbanden

6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gepresenteerd van de soort samenwerkingsrelaties die gemeenten hebben of (financieel) ondersteunen. Deze samenwerkingsverbanden hebben wij onderscheiden naar de volgende regio's:

- West-Europa / 'oude' EU-lidstaten (België, Denemarken, Duitsland, Finland, Frankrijk, Griekenland, Groot-Brittannië, Ierland, Italië, IJsland, Luxemburg, Malta, Noorwegen, Oostenrijk, Portugal, Spanje, Zweden, Zwitserland);
- Midden- en Zuidoost Europa / 'nieuwe' EU-lidstaten (Bulgarije, Estland, Hongarije, Letland, Litouwen, Polen, Roemenië, Slovenië, Slowakije en Tsjechië);
- Europese niet-EU-lidstaten (Albanië, Bosnië-Herzegovina, Kosovo, Kroatië, Macedonië, Moldavië, Montenegro, Oekraïne, Rusland, Servië, Turkije, Wit-Rusland);
- Het Zuiden (Afrika, Latijns-Amerika en Azië).

Daarnaast zijn de enquête ook vragen gesteld over deelname aan internationale netwerken. Dat zijn netwerken die zijn opgericht rond een specifiek thema of met een specifiek doel waarbij gemeenten uit verschillende landen zich aansluiten om kennis te delen en te verwerven (voorbeelden zijn: Child friendly cities en Euro cities)

Per soort samenwerkingsverband zijn in de enquête de volgende vragen gesteld:

- Heeft uw gemeente samenwerkingsverband(en) met één of meerdere gemeenten in deze regio?
- Wat is op dit moment voor de gemeente het belangrijkste motief voor dit samenwerkingsverband / deze samenwerkingsverbanden?
- Op welke beleidsterreinen ligt het zwaartepunt van de activiteiten die plaatsvinden binnen dit samenwerkingsverband/deze samenwerkingsverbanden? Daarbij is een onderscheid gemaakt naar:
 - a. fysieke en economische infrastructuur (reiniging, huisvesting, lokale economie, milieu en duurzaamheid);

- b. brede welzijnsterrein (sociale zaken, onderwijs, gezondheidszorg, diversiteit, gender en dergelijke);
 - c. algemeen bestuur (training en opleiding, anti-corruptiebeleid, bevolkingsadministratie en dergelijke);
 - d. cultuur en sport.
- Zijn er andere organisaties in uw gemeente betrokken bij de samenwerking?

6.2 Aantal samenwerkingsverbanden naar regio onderscheiden

Gemeenten blijken vooral samenwerkingsverbanden te onderhouden met gemeenten in West-Europa / 'oude' EU-lidstaten en in Midden- en Zuidoost Europa / 'nieuwe' EU-lidstaten. Van de 175 gemeenten die hebben aangegeven iets te doen op het terrein van GIB, hebben er 78 een of meer samenwerkingsrelaties met gemeenten die in de eerste categorie vallen. 74 gemeenten hebben een samenwerkingsrelatie met gemeenten die vallen in de tweede categorie. Veel minder gemeenten hebben samenwerkingsrelaties met gemeenten in Europese niet-EU-lidstaten en met gemeenten in het Zuiden.

Zowel in 2009 als in 2005 gaven 175 gemeenten aan dat ze iets doen op het terrein van internationaal beleid. Hierdoor is een goede vergelijking mogelijk tussen beide jaren als het gaat om het onderhouden van samenwerkingsverbanden met gemeenten in de verschillende regio's. Zowel in 2009 als in 2005 hebben de meeste gemeenten samenwerkingsverbanden met gemeenten in West-Europa en met gemeenten in Midden- en Zuidoost Europa.

Tabel 6.1 Overzicht van samenwerkingsverbanden per regio

	Aantal gemeenten in 2009	Aantal gemeenten in 2005
Met gemeenten in West-Europa / 'oude' EU-lidstaten	78	71
Met gemeenten in de Midden- en Zuidoost Europa / 'nieuwe' EU-lidstaten	74	74
Met gemeenten in Europese niet-EU-lidstaten	20	25
Met gemeenten in het Zuiden	31	35

6.3 Samenwerkingsverbanden met gemeenten in West-Europa / 'oude' EU-lidstaten

Motieven voor samenwerking

Het meest genoemde motief voor het onderhouden van samenwerkingsverbanden met gemeenten in West-Europa is het bevorderen van een Europees burgerschap. Dat was ook in 2005 het geval.

Tabel 6.2 Belangrijkste motief voor dit/deze samenwerkingsverband(en)
(meerdere antwoorden mogelijk)

	Aantal	Procent
Solidariteit tonen met minder bedeelden elders	9	12%
Versterking van de economische ontwikkeling in de eigen gemeente	22	30%
Versterking van de (eigen en andermans) bestuurlijke organisatie	11	15%
Sociale cohesie bevorderen in de eigen gemeente	4	6%
Bevorderen van een duurzame ontwikkeling, daar en hier	17	23%
Bevorderen van Europees burgerschap (leren van elkaar)	46	63%
Anders	21	29%

De meest genoemde motieven in de categorie 'anders' zijn cultuuruitwisseling en een historische achtergrond.

Terreinen van samenwerking

De samenwerking met gemeenten in deze categorie blijkt vooral gericht te zijn op cultuur en sport. Ten opzichte van 2005 is de nadruk op dit terrein nog verder toegenomen.

Tabel 6.3 Beleidssterrein waar zwaartepunt ligt van de activiteiten in het kader van dit/deze samenwerkingsverband(en) (meerdere antwoorden mogelijk)

	Aantal 2009	Procent 2009	Aantal 2005	Procent 2005
Fysieke en economische infrastructuur	28	36%	16	23%
Brede welzijnsterrein	31	40%	21	30%
Algemeen bestuur	9	12%	11	15%
Cultuur en sport	52	67%	40	56%

Andere organisaties die betrokken zijn bij de samenwerking

Van de 78 gemeenten die aangeven samenwerkingsverbanden met gemeenten in deze categorie te hebben, geeft 75% aan dat er andere organisaties in de gemeente betrokken zijn bij de samenwerking.

6.4 Samenwerkingsverbanden met gemeenten in Midden- en Zuidoost Europa / 'nieuwe' EU-lidstaten

Motieven voor samenwerking

Het meest genoemde motief voor het onderhouden van samenwerkingsverbanden met gemeenten in deze categorie is het bevorderen van een Europees burgerschap, gevolgd door versterking van de (eigen en andermans) bestuurlijke organisatie en bevorderen van een duurzame ontwikkeling, daar en hier. In vergelijking met 2005 is het bevorderen van Europees burgerschap een belangrijker motief voor gemeenten geworden. In 1999 lag de nadruk meer op het faciliteren van contacten tussen particuliere initiatieven.

Tabel 6.4 Belangrijkste motief voor dit / deze samenwerkingsverband(en) (meerdere antwoorden mogelijk)

	Aantal	Procent
Solidariteit tonen met minder bedeelden elders	13	18%
Versterking van de economische ontwikkeling in de eigen gemeente	8	11%
Versterking van de (eigen en andermans) bestuurlijke organisatie	24	32%
Sociale cohesie bevorderen in de eigen gemeente	6	8%
Bevorderen van een duurzame ontwikkeling, daar en hier	23	31%
Bevorderen van Europees burgerschap (leren van elkaar)	54	73%
Anders (culturele uitwisseling wordt het vaakst genoemd)	10	14%

Terreinen van samenwerking

De terreinen waarop de samenwerkingsverbanden met gemeenten in deze categorie zich richten, zijn redelijk gespreid. Het brede welzijnsterrein wordt het meest genoemd. Dit beeld komt overeen met de situatie in 2005 en 1999. Wat wel opvalt is een afname van cultuur en sport als beleidssterrein ten opzichte van 2005.

Tabel 6.5 *Beleidsterrein waar zwaartepunt ligt van de activiteiten in het kader van dit / deze samenwerkingsverband(en) (meerdere antwoorden mogelijk)*

	Aantal 2009	Procent 2009	Aantal 2005	Procent 2005
Fysieke en economische infrastructuur	27	38%	29	39%
Brede welzijnsterrein	39	54%	42	57%
Algemeen bestuur	22	31%	23	31%
Cultuur en sport	28	39%	37	50%

Andere organisaties die betrokken zijn bij de samenwerking

Van de 74 gemeenten die aangeven samenwerkingsverbanden met gemeenten in deze regio te hebben, geeft 80% aan dat er andere organisaties in de gemeente betrokken zijn bij de samenwerking.

6.5 Samenwerkingsverbanden met gemeenten in Europese niet-EU-Lidstaten

Motieven voor samenwerking

Het meest genoemde motief voor het onderhouden van samenwerkingsverbanden met gemeenten in Europese niet-EU-lidstaten is het bevorderen van een Europees burgerschap, gevolgd door versterking van de (eigen en andermans) bestuurlijke organisatie. In 2005 gold het leveren van een bijdrage aan een sterk en democratisch bestuur elders als belangrijkste motief voor deze samenwerkingsrelaties.

Tabel 6.6 *Belangrijkste motief voor dit / deze samenwerkingsverband(en) (meerdere antwoorden mogelijk)*

	Aantal	Procent
Solidariteit tonen met minder bedeelden elders	8	40%
Versterking van de economische ontwikkeling in de eigen gemeente	4	20%
Versterking van de (eigen en andermans) bestuurlijke organisatie	10	50%
Sociale cohesie bevorderen in de eigen gemeente	5	25%
Bevorderen van een duurzame ontwikkeling, daar en hier	5	25%
Bevorderen van Europees burgerschap (leren van elkaar)	12	60%
Anders	2	10%

Terreinen van samenwerking

De samenwerking met gemeenten in Europese niet-EU-landen richt zich voornamelijk op het terrein van de fysieke en economische infrastructuur, het brede welzijnsterrein en algemeen bestuur. Cultuur en sport spelen een minder belangrijke rol. In 2005 vormden het brede welzijnsterrein en algemeen bestuur het vaakst het zwaartepunt van de samenwerking en vormde het beleidsterrein fysieke en economische infrastructuur een minder belangrijk onderwerp.

Tabel 6.7 *Beleidsterrein waar zwaartepunt ligt van de activiteiten in het kader van dit/deze samenwerkingsverband(en) (meerdere antwoorden mogelijk)*

	Aantal 2009	Procent 2009	Aantal 2005	Procent 2005
Fysieke en economische infrastructuur	11	55%	4	16%
Brede welzijnsterrein	10	50%	17	68%
Algemeen bestuur	9	45%	12	48%
Cultuur en sport	5	25%	7	28%

Andere organisaties die betrokken zijn bij de samenwerking

Van de 20 gemeenten die aangeven samenwerkingsverbanden te hebben met lokale besturen in Europese niet EU-landen, geeft 72% aan dat er andere organisaties in de gemeente betrokken zijn bij de samenwerking.

6.6 Samenwerkingsverbanden met gemeenten in het Zuiden (Afrika, Latijns-Amerika en Azië)

Motieven voor samenwerking

De meest genoemde motieven voor het onderhouden van samenwerkingsverbanden met lokale besturen in het Zuiden is het bevorderen van een duurzame ontwikkeling, daar en hier, solidariteit tonen met minder bedeelden elders en versterking van de (eigen en andermans) bestuurlijke organisatie. Deze motieven werden ook in 2005 het vaakst genoemd.

Tabel 6.8 *Belangrijkste motief voor dit / deze samenwerkingsverband(en) (meerdere antwoorden mogelijk)*

Solidariteit tonen met minder bedeelden elders	19	61%
Versterking van de economische ontwikkeling in de eigen gemeente	6	19%
Versterking van de (eigen en anderz) bestuurlijke organisatie	16	52%
Sociale cohesie bevorderen in de eigen gemeente	5	16%
Bevorderen van een duurzame ontwikkeling, daar en hier	20	65%
Bevorderen van Europees burgerschap (leren van elkaar)	2	7%
Anders	3	10%

Terreinen van samenwerking

De samenwerkingverbanden met lokale besturen in het Zuiden zijn het meest gericht op het beleidsterrein fysieke en economische infrastructuur. Opvallend is dat in vergelijking met 2005 het brede welzijnsterrein vaker wordt genoemd als onderwerp waarop de samenwerking zich richt.

Tabel 6.9 *Beleidssterrein waar zwaartepunt ligt van de activiteiten in het kader van dit / deze samenwerkingsverband(en) (meerdere antwoorden mogelijk)*

	Aantal 2009	Procent 2009	Aantal 2005	Procent 2005
Fysieke en economische infrastructuur	23	74%	20	57%
Brede welzijnsterrein	20	65%	13	37%
Algemeen bestuur	15	48%	16	46%
Cultuur en sport	7	23%	7	20%

Andere organisaties die betrokken zijn bij de samenwerking

Van de 31 gemeenten die aangeven samenwerkingsverbanden met gemeenten in het Zuiden te hebben, geeft 93% aan dat er andere organisaties in de gemeente betrokken zijn bij de samenwerking.

6.7 Deelname aan internationale netwerken

20% van de gemeenten die actief is op het terrein van GIB neemt deel aan één of meer internationale netwerken. Eurocities wordt het vaakst genoemd als netwerk waaraan wordt deelgenomen.

Motieven voor deelname

Het meest genoemde motief voor deelname aan internationale netwerken is het verkrijgen en delen van kennis over specifieke beleidsterreinen. Andere veel genoemde motieven zijn: lobby instrument en het verwerven van subsidie.

Tabel 6.10 *Belangrijkste motief deelname internationale netwerken (meerdere antwoorden mogelijk)*

	Aantal	Procent
Kennis verkrijgen en delen over specifieke beleidsterreinen	23	74%
Promotie van de eigen gemeente	12	39%
Het werk voor eigen medewerkers aantrekkelijker maken	3	10%
Lobby instrument om bepaalde doelen te verwezenlijken	18	58%
Subsidie verwerven	17	55%
Anders	5	16%

Terreinen van deelname

De deelname aan internationale netwerken concentreert zich voor een belangrijk deel op het beleidsterrein fysieke en economische infrastructuur.

Tabel 6.11 Beleidsterrein waar zwaartepunt ligt van de activiteiten in het kader van internationale netwerken(en) (meerdere antwoorden mogelijk)

	Aantal	Procent
Fysieke en economische infrastructuur	24	77%
Brede welzijnsterrein	15	48%
Algemeen bestuur	4	13%
Cultuur en sport	4	13%

Andere organisaties die betrokken zijn bij de deelname aan internationale samenwerking

Van de 31 gemeenten die aangeven actief te zijn in één of meerdere internationale netwerken, geeft ongeveer de helft aan dat er andere organisaties in de gemeente betrokken zijn bij de samenwerking binnen deze internationale netwerken.

7 Verwachtingen van respondenten voor de komende raadsperiode

De respondenten is gevraagd naar hun verwachtingen voor de komende raadsperiode als het gaat om GIB van hun gemeenten. Hun oordeel is gevraagd over de volgende onderwerpen:

- de omvang van het gemeentelijk budget voor GIB;
- de nadruk op het belang van de eigen gemeente als uitgangspunt voor GIB;
- het centraal stellen van VN Millennium ontwikkelingsdoelen als motief van GIB;
- de intensiteit van de samenwerking met gemeenten in West-Europa / 'oude' EU-lidstaten;
- de intensiteit van de samenwerking met gemeenten in Midden- en Zuidoost Europa / 'nieuwe EU-Lidstaten';
- de intensiteit van de samenwerking met gemeenten in Europa die nog geen EU lid zijn;
- de intensiteit van de samenwerking met gemeenten in Afrika, Azië en Latijns-Amerika;
- de intensiteit van de samenwerking met gemeenten in de zogenaamde 'herkomstlanden'. Hiermee worden landen bedoeld waaruit aanzienlijke bevolkingsgroepen zich in Nederland hebben gevestigd;
- de intensiteit van deelname aan internationale netwerken;
- de interesse voor het aangaan van contacten vanuit economisch oogpunt met gemeenten in opkomende economieën, te weten in Brazilië, Rusland, India en China; de zogenaamde BRIC-landen.

In tabel 7.1 is weergegeven wat de verwachtingen van de respondenten ten aanzien van de komende raadsperiode is. De meest opvallende uitkomsten zijn:

- 61% van de respondenten verwacht dat het gemeentelijke budget voor GIB in de volgende raadsperiode gelijk blijft, terwijl 29% verwacht dat het gemeentelijke budget zal toenemen.
- 67% van de respondenten verwacht dat de nadruk op het belang van de eigen gemeente als uitgangspunt voor GIB zal toenemen.
- 58% van de respondenten verwacht dat de intensiteit van deelname aan internationale netwerken zal toenemen.

- 48% van de respondenten verwacht dat de interesse voor het aangaan van contacten vanuit economisch oogpunt met gemeenten in de zogenaamde BRIC-landen zal toenemen.

Tabel 7.2 laat de verwachtingen zien die de respondenten hebben uitgesproken in het onderzoek van 2005 ten aanzien van GIB voor de raadsperiode (2006-2010). In vergelijking met tabel 7.1 valt het volgende op:

- Onder de huidige respondenten verwacht een aanzienlijk groter percentage dat het budget voor GIB stijgt ten opzichte van de respondenten in 2005.
- De verwachting dat de nadruk op het belang van de eigen gemeente als uitgangspunt voor GIB stijgt is onder de huidige respondenten maar liefst 67% tegen 22% in 2005.
- Onder de huidige respondenten verwacht 39% een stijging van de intensiteit van de samenwerking met gemeenten in 'oude' EU-lidstaten, tegenover 14% in 2005. Voor samenwerking met gemeenten in 'nieuwe' EU-lidstaten, Europese niet-EU-lidstaten en gemeenten in Afrika, Azië en Latijns-Amerika wordt een dergelijke grote stijging niet verwacht.

Tabel 7.1 *Verwachtingen van respondenten ten aanzien van GIB voor de volgende raadsperiode (2010 – 2014)*

	Blijft gelijk	Neemt toe	Neemt af
Gemeentelijk budget voor GIB	61%	29%	10%
Nadruk op het belang van de eigen gemeente als uitgangspunt voor GIB	33%	67%	0%
Centraal stellen van VN Millennium ontwikkelingsdoelen als motief van GIB	61%	29%	10%
Intensiteit van de samenwerking met gemeenten in West-Europa / 'oude' EU-lidstaten	51%	39%	10%
Intensiteit van de samenwerking met gemeenten in Midden- en Zuidoost Europa / 'nieuwe' EU Lidstaten	64%	10%	26%
Intensiteit van de samenwerking met gemeenten in Europese niet EU-landen	74%	16%	10%
Intensiteit van de samenwerking met gemeenten in Afrika, Azië en Latijns-Amerika	67%	23%	10%
Intensiteit van de samenwerking met gemeenten in de zogenaamde herkomstlanden	64%	23%	13%
Intensiteit van deelname aan internationale netwerken	35%	58%	7%
Interesse voor het aangaan van contacten vanuit economisch oogpunt met gemeenten in de zogenaamde BRIC-landen	52%	48%	0%

Tabel 7.2 *Verwachtingen van respondenten uigesproken in 2005 ten aanzien van GIB voor de raadsperiode (2006 – 2010)*

	Blijft gelijk	Neemt toe	Neemt af
Gemeentelijk budget voor GIB	78%	11%	11%
Nadruk op het belang van de eigen gemeente als uitgangspunt voor GIB	67%	22%	11%
Centraal stellen van VN Millennium ontwikkelingsdoelen als motief van GIB	71%	13%	17%
Intensiteit van de samenwerking met gemeenten in West-Europa / 'oude' EU-lidstaten	68%	14%	18%
Intensiteit van de samenwerking met gemeenten in Midden- en Zuidoost Europa / 'nieuwe' EU Lidstaten	71%	17%	13%
Intensiteit van de samenwerking met gemeenten in Europese niet EU-landen	71%	15%	15%
Intensiteit van de samenwerking met gemeenten in Afrika, Azië en Latijns-Amerika	70%	15%	15%

8 Een nadere beschouwing

8.1 Inleiding

De voorafgaande hoofdstukken bevatten uitsluitend gegevens die uit de enquête van dit jaar of uit de enquête van 2005 en 1999. Ze zijn als zodanig, met toelichting, maar zonder inhoudelijke reflectie op de betekenis ervan weergegeven. Dit slothoofdstuk heeft een afwijkend karakter. Wij gaan hier ook in op achterliggende ontwikkelingen en trends, en proberen de cijfers nader te duiden. Daartoe maken we ook gebruik van informatie die is verkregen uit een 50-tal gesprekken (gehouden in de periode mei-september 2009) met portefeuillehouders die internationaal beleid in hun portefeuille hebben en van andere beschikbare informatie.

8.2 Het algemene beeld

Geen ingrijpende wijzigingen

In de raadsperiode 2006-2010 is de aandacht van Nederlandse gemeenten voor internationaal beleid in bescheiden mate toegenomen. Zowel het percentage actieve gemeenten als de beschikbare middelen zijn per saldo licht gestegen. 77% van alle gemeenten is nu actief op het terrein van internationaal beleid. Dat is een kleine toename ten opzichte van 2005 (toen 72%) en 1999 (76%).

Van de gemeenten die ervoor kiezen niets te doen op dit terrein, geeft 37% hiervoor de principiële reden dat het geen gemeentelijke taak is. Geëxtrapoleerd komt dit neer op 8% van alle Nederlandse gemeenten. De gemeenten die deze principiële reden aanvoeren, vallen volledig in de gemeentegrootteklassen tot 50.000 inwoners. De rijksoverheid zelf heeft deze opvatting, dat internationale samenwerking geen gemeentelijke taak zou zijn, al in het begin van de jaren '70 verlaten. De laatste 20 jaar draagt het Ministerie van Buitenlandse Zaken zelfs financieel bij aan gemeentelijke samenwerking met ontwikkelingslanden en landen in Oost-Europa. En ook op Europees niveau zijn er talrijke programma's en faciliteiten om de betrokkenheid van lokale overheden in internationale samenwerking te vergroten, zowel direct over de grens als met ontwikkelingslanden.

Overigens blijven de gemeentelijke uitgaven voor internationaal beleid over het algemeen bescheiden. De enquête geeft actuele cijfers en tendensen. Over het geheel genomen zijn de uitgaven in de huidige raadsperiode licht gestegen. Dat was ook bij de onderzoeken van 2005 en 1999 het geval. In paragraaf 8.4 gaan we op de financiën nog wat dieper in.

Verbreiding van het beleidsterrein

Het terrein van de gemeentelijke internationale samenwerking is de afgelopen jaren nadrukkelijk verbreed. Dat werd in 2005 al duidelijk zichtbaar en heeft zich sindsdien verder doorgezet. Steeds vaker gaan gemeentelijke beleidsnota's niet alleen over de samenwerking met de stedenbanden, maar bestrijken ze bijvoorbeeld ook de op economische versterking gerichte internationale activiteiten, de deelname in Europese kennisnetwerken, etc. En waar lange tijd solidariteit met kansarmen elders in de wereld de voornaamste insteek voor gemeentelijke internationale samenwerking was, is het inmiddels heel gebruikelijk een verbinding te zoeken met belangen in de eigen gemeente. Dat kan uiteenlopen van de al genoemde economische versterking, tot het vergroten van de eigen ambtelijke kennis en expertise, het versterken van de maatschappelijke cohesie in de eigen gemeente, tot een meer integrale aanpak van het streven naar duurzaamheid. Deze tendens naar verbreiding van het terrein komt ook duidelijk naar voren uit de gegevens in tabel 7.1.

Uiteenlopende motieven voor een gemeentelijk internationaal beleid, zoals in 2005 gepresenteerd in de gezamenlijke publicatie van de VNG en het Ministerie van Binnenlandse Zaken 'Grenze(n)loze Gemeenten. Handreiking internationale samenwerking en activiteiten van gemeenten', hebben dus definitief hun intrede gedaan. Gemeenten hebben daarmee iets te kiezen. Temeer omdat de beleidskeuzes van gemeenten op internationaal gebied niet worden gestuurd door wet- en regelgeving van de rijksoverheid. De diversiteit die dat oplevert is terug te vinden in de uitkomsten van de enquête. Niet alleen de invulling, ook de hoogte van het toegewezen budget en de beschikbare ambtelijke capaciteit lopen sterk uiteen. De verschillende aanpakken laten zich voor een deel overigens ook op heel logische gronden verklaren. Dat Hilversum niet en Hengelo wel aan grensoverschrijdende samenwerking doet, om maar een voorbeeld te noemen.

Duurzame internationale samenwerking

Assen heeft eerder dit jaar zijn eerste nota internationaal beleid vastgesteld. In de nota 'Duurzame internationale samenwerking' worden drie motieven voor het beleid onderscheiden: helpen, leren en handel. Maar deze drie elementen staan niet los van elkaar. Assen is Millennium Gemeente en heeft samenwerkingsrelaties met Naledi (Zuid-Afrika) en Poznan (Polen). 'In de samenwerking met Naledi ligt de nadruk op helpen. Ook leert Assen doordat de betrokken ambtenaren ervaring opdoen met integraal werken.' De motieven kunnen voor specifieke samenwerkingsrelaties in de loop van de tijd ook verschuiven. 'In de samenwerking met Poznan lag aanvankelijk de nadruk op het helpen bij het opzetten van goed lokaal bestuur. Naarmate Poznan zich verder ontwikkelt, leert Assen ook van haar Poolse partnergemeente'. Het nut van deze samenwerkingsrelaties ligt voor Assen ook in het leren omgaan met cultuurverschillen; dat is van belang voor het beter kunnen aantrekken van buitenlandse investeringen en handel, en daarmee dus voor het ontwikkelen van de regionale economie.

De samenwerking met Poznan wordt op projectbasis vaak verbreed met andere partners, waaronder Kaliningrad (Rusland) en haar zusterstad Groningen. Binnen zowel de relatie met Naledi als die met Poznan en Kaliningrad ziet beleidsambtenaar Leo van Buiten kansen voor samenwerking op het gebied van zonne-energie en sensoren. Dat sluit goed aan bij behoeften dáár, bij de economische bedrijvigheid in de eigen regio, en bij kennis van de Hanzehogeschool. Bovendien: 'Kaliningrad heeft een vrijhandelszone en is voor Westerse bedrijven een belangrijke toegangspoort tot de Russische markt'.

Maar de voordelige effecten van een actief internationaal beleid komen niet alleen via stedenbanden tot stand. Soms zijn er prachtige ad hoc mogelijkheden. Zoals bij de samenwerking tussen het Drents museum en China, rond de expositie van terra cotta beelden. Daar werk je als gemeente graag aan mee. En de start van de Spaanse wielerronde 'Vuelta' in Assen. Zoiets genereert niet alleen veel positieve aandacht in binnen- en buitenland, het heeft Assen en Drenthe ook financieel iets opgeleverd, en wat misschien nog wel het belangrijkste is: een enorm gevoel van saamhorigheid en veel samenwerking met en onder de bevolking.

Europese samenwerking

In het onderzoek van 2005 tekende zich al een sterke toename van de aandacht voor samenwerking binnen de Europese Unie af. Veel gemeenten wilden meer gebruik gaan maken van de mogelijkheden om Europese subsidies te verwerven voor projecten en om kennis en ervaring op te doen via netwerken met andere gemeenten in Europa. Ook nu is de versterkte aandacht voor samenwerking binnen de Europese Unie zichtbaar. Verreweg de meeste internationale samenwerkingsverbanden zijn er met partners binnen de EU, een categorie die door de EU-uitbreiding van de afgelopen jaren natuurlijk ook partners is gaan omvatten die daar aanvankelijk niet toe behoorden. De samenwerkingsverbanden dicht bij huis zijn bovendien in aantal toegenomen, terwijl die buiten Europa zijn afgenomen. 39% van de gemeenten verwacht dat de intensiteit van de samenwerking met gemeenten in West-Europa / 'oude' EU-lidstaten de komende raadsperiode verder zal toenemen.

Naar aanleiding van het onderzoek in 2005 schreven we te verwachten dat het aantal 'scheidingen op leeftijd' zou toenemen, ondanks de gevoeligheid rond het beëindigen van een vaak al tientallen jaren bestaande jumelage. Die verwachting is nog niet erg uitgekomen, al zijn er voorbeelden waar in goed overleg en soms zelfs op feestelijke wijze een punt achter de Europese stedenband is gezet. De aanleiding is soms een gemeentelijke herindeling, maar het helpt als beide partners het erover eens zijn dat de in een ander tijdsgewricht gestelde doelen zijn bereikt.

De samenwerkingsverbanden binnen de EU veranderen overigens voor een deel wèl van karakter. De traditionele jumelages bestaan nog steeds, en een flink deel daarvan is ook nog actief. Veel gemeenten zijn de laatste jaren lid geworden van een van de vele Europese thematische netwerken. Kennisuitwisseling is het belangrijkste doel hiervan. De invulling bestaat aanvankelijk veelal uit een aantal conferenties of werkbezoeken om van elkaars ervaringen en werkwijzen te leren. Die activiteiten zijn vaak georganiseerd in de vorm van een project, met co-financiering van de EU. Hoewel de uitwisseling

veelal als zeer leerzaam wordt ervaren, blijkt voortgezette samenwerking nogal eens moeilijk in te vullen.

Ook in meer algemene zin vindt een deel van de portefeuillehouders dat de verwachtingen van Europese samenwerking de afgelopen paar jaar wel erg hoog waren. Het heeft lang niet altijd de subsidies, of zelfs maar de projectvoorstellen, opgeleverd die men voor ogen had. Een echte, natuurlijke, belangenovereenkomst is nodig om elkaar te blijven vinden. Dat lijkt in de grensregio's iets sneller het geval te zijn. Veelal liggen die belangen op het economische vlak. Samen de aantrekkelijkheid en het profiel van de regio vergroten, samen de infrastructuur verbeteren, samen het toerisme promoten, etc. Overigens zijn er naast de belangenovereenkomsten ook belangentegenstellingen en concurrentie.

Economische samenwerking

Ook buiten de grensregio's is versterking van de lokale economie voor een deel van de gemeenten één van de doelen geworden van het gemeentelijke internationaal beleid. Een relativerende opmerking is hier op zijn plaats, volgend uit de gesprekken met de portefeuillehouders. Er zijn uiteraard gunstige uitzonderingen, maar het idee dat bestaande stedenbanden een goed vehikel kunnen vormen voor het versterken van de eigen lokale of regionale economie, blijkt in de praktijk nogal eens tegen te vallen. De meeste bestaande banden zijn op heel andere gronden tot stand gekomen, en het economisch profiel kan dus nogal uiteen lopen.

De nadruk op het belang van de eigen gemeente – en we weten dat economische samenwerking daaronder wordt begrepen – als uitgangspunt voor gemeentelijk internationaal beleid lijkt zich echter voort te zetten. Zoals tabel 7.1 laat zien, verwachten tweederde van de gemeenten dat dit de komende raadsperiode nog zal toenemen. Opmerkelijk is ook dat bijna de helft van de gemeenten verwacht dat de interesse voor het aangaan van contacten vanuit economisch oogpunt met gemeenten in de zogenaamde BRIC-landen (Brazilië, Rusland, India, China) zal toenemen, terwijl niemand verwacht dat die interesse zal afnemen. Waarom opmerkelijk? Omdat over het algemeen een sterke terughoudendheid bestaat in het aangaan van nieuwe internationale contacten.

Het aangaan van nieuwe stedenbanden, of andersoortige relaties met gemeenten in landen met een opkomende economie, gebeurt uiteraard in de veronderstelling dat die zich beter lenen voor toekomstige economische relaties. In de meeste gevallen is dit voorlopig echter meer een idee of hoop voor de toekomst dan dat al veel gerealiseerd is. Uitwisseling via universiteiten is vaak een eerste stap, in de verwachting dat er andere stappen zullen volgen.

Projectmatige internationale samenwerking; collega's helpen collega's

Eind 2006 benaderde Wethouder Roos VNG International met het verzoek om ondersteuning bij het opstellen van een beleidsnota internationale samenwerking. Uitgangspunt hierbij was dat Wormerland de ambitie had om met haar eigen kennis een gemeente in een ontwikkelingsland te ondersteunen. In Wormerland vormt de cacao-industrie van oudsher een belangrijk onderdeel van de plaatselijke economie. Het lag dan ook voor de hand om een samenwerking te zoeken in een cacao producerend land.

VNG International voert in het kader van het LOGO South programma al geruime tijd een programma uit in Ghana, een cacao exporterend land bij uitstek. Vier Nederlandse gemeenten onderhouden al samenwerkingsverbanden met gemeenten in dit land: Amsterdam met Accra, Almere met Kumasi, Gouda met Elmina en Alkemade met Kadjebi. Bij VNG International lag eveneens een verzoek van de Ghanese gemeente Twifo voor een samenwerkingsverband met een Nederlandse gemeente. Wormerland werd daarom uitgenodigd om, in het kader van het LOGO South programma, deel te nemen aan een seminar in oktober 2007 in Ghana. Tijdens dit seminar stonden de voortgang en de ervaringen van de Nederlandse en Ghanese deelnemers aan het LOGO South landenprogramma centraal. Aansluitend vond een werkbezoek aan Twifo plaats.

Inmiddels werken Wormerland en Twifo samen bij het opzetten van de basisadministratie in Twifo. Modernisering van de basisadministratie is eveneens een 'hot issue' in Wormerland, al is de problematiek van een geheel andere aard. 'Het was opvallend om te zien hoe enthousiast er binnen de gemeentelijke organisatie werd gereageerd op de vraag wie er geïnteresseerd was om te helpen bij de samenwerking', aldus wethouder Roos.

Netwerk als instrument om doelen te behalen

Almere is een zogenaamde nieuwe stad, ofwel 'new town'. Pas in 1976 werden de eerste woningen opgeleverd in wat nu de vijfde stad van ons land is. In het urgentieprogrammacontract Almere 2030+ staat dat de gemeente de ambitie heeft duurzaamheid als leidend principe in de stedelijke ontwikkeling te hanteren. 'Dit karakter van Almere vindt zijn navolging in het internationale beleid van de stad', meldt de beleidsadviseur internationale zaken van Almere Simone Eijssink.

Zo is Almere lid en mede oprichter van het European New Towns Platform om haar doelen als nieuwe stad te verwezenlijken. Dit netwerk van Europese nieuwe steden, voorsteden en steden uit de periferie werd in 2001 opgericht en telt inmiddels 32 leden en 10 partners uit 11 verschillende Europese landen. De leden zijn lokale overheden en de partners zijn onderzoekscentra gespecialiseerd in lokale ontwikkeling en stedelijke problemen.

Doel van het platform is de positie van de new towns op de Europese agenda te krijgen en om via Europese subsidies ontwikkelingen in deze nieuwe steden op gang te kunnen brengen. Alle new towns hebben anno 2009 te maken met een aantal gemeenschappelijke uitdagingen zoals stedelijke vernieuwing, sociale- en jongeren problematiek. Daarnaast liggen de meeste new towns in de buurt van een grote metropoolstad en zijn zij dus onverbrekelijk verbonden met regionale ontwikkelingen. De samenwerking tussen Almere en Amsterdam is daarvan een goed voorbeeld.

Adri Duivesteyn, wethouder voor stedelijke ontwikkeling en wonen te Almere geeft aan dat het lidmaatschap van het European New Towns Platform Almere voordeel oplevert. 'Het geeft ons toegang tot een netwerk voor uitwisseling van kennis en best practices op een breed terrein. Als netwerk hebben we ook makkelijker toegang tot de Europese Commissie. Hierdoor krijgen we sneller en makkelijker informatie over de vele financieringsmogelijkheden voor projecten.' Op dit moment is Almere op initiatief van burgers in de race voor Europese Culturele Hoofdstad van 2018. 'New Town' wordt daarbij ingezet als herkenbaar en dynamisch merk. Het platform biedt Almere ondersteuning bij haar kandidatuur.'

Samenwerking met het Zuiden / duurzaamheid / Millennium Gemeenten

De verbreding van het beleidsterrein en de sterkere nadruk op het belang voor de eigen gemeente, betekent niet dat de verwachte intensiteit van de samenwerking met gemeenten in Afrika, Azië en Latijns-Amerika ook afneemt. 23% van de respondenten verwachten juist dat deze zal toenemen en dat is hoger dan de verwachtingen voor samenwerking met gemeenten in nieuwe EU lidstaten en Europese niet EU-landen. Men zou kunnen opperen dat deze verwachte toename dezelfde is als hierboven aangegeven voor de BRIC-landen (die immers voor het grootste deel in Azië en Latijns-Amerika liggen), maar daar staat tegenover dat tabel 6.8 laat zien dat voor de samenwerkingsverbanden met gemeenten in Afrika, Azië en Latijns-Amerika de motieven 'bevorderen van een duurzame ontwikkeling daar en hier (met 65%)', 'solidariteit tonen met minder bedeeden elders' (61%), en 'versterking van de (eigen en andermans) bestuurlijke organisatie' (52%) nog héél ver uitsteken boven het motief 'versterking van de economische ontwikkeling in de eigen gemeente' (19%).

De relatie van het internationaal beleid met het duurzaamheidsbeleid kwam ook in de gesprekken met portefeuillehouders veelvuldig naar voren. De gemeentelijke inspanningen om duurzaamheid te realiseren ziet men nadrukkelijk in een mondiaal perspectief en men verwacht dat dit de komende periode alleen maar zal toenemen. Omgekeerd wordt het predicaat Millennium Gemeente vaak ook gekoppeld aan inspanningen in de eigen gemeente om duurzaamheid te bevorderen.

Inmiddels hebben 130 gemeenten zich aangesloten bij de Millennium Gemeenten campagne (oktober 2009). En de gespreksronde laat zien dat er nog diverse zullen volgen. Gemeenten zien de titel Millennium Gemeente als een goede formule voor de communicatie over een deel van het gemeentelijk internationaal beleid. Gemeenten die al het een en ander deden op dit terrein, waren niet altijd voornemens veel méér te gaan doen, maar zien wel het voordeel van zo'n gezamenlijke vlag. Ook in zulke situaties maakt de titel soms nieuwe energie los. In gemeenten die tot dan toe niets of niet veel internationale samenwerkingsactiviteiten hadden, blijkt de campagne veel mensen te kunnen mobiliseren en veel creativiteit los te maken. Toch geldt ook dat veel gemeenten nog niet helder voor ogen hebben hoe ze de titel verder willen invullen. Er wordt ook nadrukkelijk van de VNG verwacht dat er concrete 'formats' voor lokale activiteiten worden ontwikkeld en aangeboden. Als er 'formats' voor gezamenlijke activiteiten worden aangeboden, willen gemeenten daar graag aan meedoen. Zelf ontwikkelen en uitvoeren zit er vanwege beperkte ambtelijke capaciteit in veel gevallen niet in.

Samenwerking met herkomstlanden

Na de 'golf' van toenemende gemeentelijke samenwerking met ontwikkelingslanden in de jaren '80 en '90 en met Midden- en Oost-Europa in de jaren '90, leek het nieuwe millennium een golf van nieuwe gemeentelijke contacten met herkomstlanden van migranten te zien te geven. Met name Turkije en Marokko waren daarbij in beeld en in het verlengde daarvan zijn platforms voor gemeentelijke samenwerking met Marokko en met Turkije opgezet. Veelal ging en gaat het om contacten met een tweeledig doel: bijdragen aan verandering en ontwikkeling daar, en tegelijkertijd een beter inzicht krijgen in de achtergronden van grote groepen migranten in de eigen gemeente. Dat inzicht kan bijdragen aan een meer effectieve benadering van die groepen hier. Bovendien bleek in verscheidene gemeenten de relatie van de gemeente met migrantenorganisaties baat te hebben bij deze invulling van gemeentelijk internationaal beleid.

Een nieuwe golf in de gemeentelijke internationale samenwerking zijn de relaties met herkomstlanden echter nog niet geworden. De enquête laat zien dat wel nog een lichte toename verwacht wordt, en uit de gespreksronde blijkt dat inderdaad nog enige gemeenten contacten met herkomstlanden willen opbouwen of intensiveren. Van diverse kanten wordt echter ook gewezen op de moeilijke kanten hieraan, zoals de diversiteit binnen de migrantengemeenschap in de eigen gemeente.

8.3 Draagvlak voor gemeentelijk internationaal beleid

Politiek draagvlak

Zoals uit voorgaande al blijkt, heeft in de huidige raadsperiode de trend zich doorgezet dat gemeenten in toenemende mate internationaal georiënteerd zijn. Die trend kwam ook in de onderzoeken in 1999 en 2005 naar voren en wordt bevestigd in de gesprekken met portefeuillehouders op dit terrein. Geheel zonder slag of stoot verloopt dit niet. Zeker op nationaal niveau treedt de laatste jaren een verharding in de politieke verhoudingen op. Die gaat gepaard met een neiging bij een deel van de spelers om zich sterk te profileren op de 'alledaagse problemen dicht bij huis', zonder zich veel te bekommeren op de complexe, veelal mondiale, context of achtergrond van die problemen. Daarmee is de internationale samenwerking de afgelopen tijd weer meer onderwerp geworden van politieke strijd en polarisatie.

Uit de gesprekken met portefeuillehouders komt naar voren dat er over het algemeen in de gemeenteraden

Versterking van Europa: óók een gemeentelijke verantwoordelijkheid

Steenwijkerland heeft sinds 2005 een samenwerkingsrelatie met de Servische gemeente Bela Crkva die met name haar vorm krijgt binnen projecten.

Volgens burgemeester Apotheker van Steenwijkerland streeft zijn gemeente met deze samenwerking een idealistisch doel na, maar wil het hier realistisch en concreet handen en voeten aan geven. 'Wij hebben als gemeente een verantwoordelijkheid andere gemeenten in Europa te helpen in hun transitie en democratiseringsproces. Deze steun is voor Servische gemeenten als Bela Crkva wellicht nog wel meer nodig dan voor gemeenten in andere Europese transitielanden, gezien het moeizame recente verleden.'

Steenwijkerland ondersteunt Bela Crkva momenteel binnen het LOGO East programma van VNG International. Samen voeren de gemeenten een project uit waarbij binnen de Servische gemeente 3 service desks opgezet worden voor betere dienstverlening aan burgers en bedrijven.

'De samenwerking is nadrukkelijk breder dan die tussen de gemeentelijk organisaties', zo stelt Burgemeester Apotheker. Bela Crkva ligt aan de rivier de Donau en wil een marina haven aanleggen waar cruise schepen aan kunnen leggen, zodat dagjesmensen de stad kunnen bezoeken. 'Dankzij ons huidige project hebben we een aantal bedrijven uit Steenwijkerland, waaronder Royal Haskoning, in contact gebracht met de gemeente en bedrijven in Bela Crkva om hierbij te ondersteunen.' Voor een dergelijk project dient Europese subsidie aangevraagd te worden en ook hier levert Steenwijkerland ondersteuning. Dat heeft geresulteerd in een concreet plan van aanpak dat er op gericht is om samen met ondernemers en inwoners een toekomstvisie voor de historische binnenstad te ontwikkelen dat wordt gedragen door het maatschappelijk middenveld.

'We kiezen nadrukkelijk voor projectmatige samenwerking met Bela Crkva, omdat dit zo concreet mogelijke resultaten oplevert. Waar mogelijk betrekken we de gemeenschap van beide gemeenten daar zo veel mogelijk bij. Zo leveren wij als Steenwijkerland onze bijdrage aan een versterking van Europa van onderaf', zo stelt burgemeester Apotheker.

een breed politiek draagvlak is voor het gemeentelijk internationaal beleid. De verwachting is echter dat bovengenoemde tendens zich op veel plaatsen ook op lokaal niveau zal gaan voordoen. Waar in het onderzoek van 2005 nog werd vermeld dat vaker naar de resultaten (ofwel de output) van het gemeentelijk internationaal beleid wordt gevraagd, wenst de raad nu vaker dan voorheen inzicht in de hoeveelheid bestede tijd, of het totaal aan middelen, (dus de input) voor het internationale beleid. Soms zijn dit tekenen dat het terrein als volwassen wordt beschouwd, soms is het een indirecte manier om zich er tegen af te zetten. Niet echt nieuw is de kritische houding ten opzichte van buitenlandse reizen. Hoewel die houding zich in veel gevallen nogal ad hoc uit, hebben sommige gemeenten wel een procedure ontwikkeld voor het bieden van transparantie en/of verantwoording.

Uit de enquête komt naar voren dat de toename van de aandacht voor gemeentelijk internationaal beleid vaker wordt toegeschreven aan het College dan aan de Raad, terwijl dat bij afnemende aandacht omgekeerd is. Datzelfde beeld kwam naar voren in het onderzoek van 2005. Toen klopte het nog met ons eigen beeld, maar nu wijkt het in elk geval gedeeltelijk af van de informatie uit de gespreksronde en van andere gegevens die VNG International heeft verzameld. De keuze om Millennium Gemeente te worden is juist opvallend vaak een initiatief vanuit de Raad.

Maatschappelijk draagvlak

Vier jaar geleden schreven we: 'De tendens naar een bredere invulling van internationale samenwerking, meer georiënteerd op voordelen voor de eigen gemeente, verhoudt zich op een wat dubbelzinnige manier tot het 'maatschappelijk draagvlak'. Enerzijds is deze bredere invulling juist gericht op het aansluiten bij wat lokaal leeft en hoe de effecten van het werk van de gemeente lokaal zichtbaar zijn. Anderzijds is er voor het werken in kennisnetwerken, het verwerven van Europese subsidies, de gezamenlijke Europese beleidsbeïnvloeding en dergelijke, weinig actieve betrokkenheid van burgers te verwachten. Eerder zal gezocht worden naar actieve steun en samenwerking met specifieke sectoren binnen het bedrijfsleven, lokale kennisinstututen en dergelijke. Uiteraard geldt ook hiervoor wel dat de effecten op enig moment en op enige wijze lokaal zichtbaar moeten worden, maar het ligt niet voor de hand dat gemeenten dit soort internationale inzet laten afhangen van draagvlak vooraf onder 'de bevolking'. Naarmate deze 'nieuwe' invulling van internationale samenwerking aan belang toeneemt, zal dus een soort dubbele houding ten aanzien van maatschappelijk draagvlak ontstaan.'

Duurzame internationale samenwerking

Assen heeft eerder dit jaar zijn eerste nota internationaal beleid vastgesteld. In de nota 'Duurzame internationale samenwerking' worden drie motieven voor het beleid onderscheiden: helpen, leren en handel. Maar deze drie elementen staan niet los van elkaar. Assen is Millennium Gemeente en heeft samenwerkingsrelaties met Naledi (Zuid-Afrika) en Poznan (Polen). 'In de samenwerking met Naledi ligt de nadruk op helpen. Ook leert Assen doordat de betrokken ambtenaren ervaring opdoen met integraal werken.' De motieven kunnen voor specifieke samenwerkingsrelaties in de loop van de tijd ook verschuiven. 'In de samenwerking met Poznan lag aanvankelijk de nadruk op het helpen bij het opzetten van goed lokaal bestuur. Naarmate Poznan zich verder ontwikkelt, leert Assen ook van haar Poolse partnergemeente'. Het nut van deze samenwerkingsrelaties ligt voor Assen ook in het leren omgaan met cultuurverschillen; dat is van belang voor het beter kunnen aantrekken van buitenlandse investeringen en handel, en daarmee dus voor het ontwikkelen van de regionale economie.

De samenwerking met Poznan wordt op projectbasis vaak verbreed met andere partners, waaronder Kaliningrad (Rusland) en haar zusterstad Groningen. Binnen zowel de relatie met Naledi als die met Poznan en Kaliningrad ziet beleidsambtenaar Leo van Buiten kansen voor samenwerking op het gebied van zonne-energie en sensoren. Dat sluit goed aan bij behoeften dáár, bij de economische bedrijvigheid in de eigen regio, en bij kennis van de Hanzehogeschool. Bovendien: 'Kaliningrad heeft een vrijhandelszone en is voor Westerse bedrijven een belangrijke toegangspoort tot de Russische markt'.

Maar de voordelige effecten van een actief internationaal beleid komen niet alleen via stedenbanden tot stand. Soms zijn er prachtige ad hoc mogelijkheden. Zoals bij de samenwerking tussen het Drents museum en China, rond de expositie van terra cotta beelden. Daar werk je als gemeente graag aan mee. En de start van de Spaanse wielerronde 'Vuelta' in Assen. Zoiets genereert niet alleen veel positieve aandacht in binnen- en buitenland, het heeft Assen en Drenthe ook financieel iets opgeleverd, en wat misschien nog wel het belangrijkste is: een enorm gevoel van saamhorigheid en veel samenwerking met en onder de bevolking.

Dit beeld is nu niet anders. Nog steeds achten gemeenten maatschappelijke betrokkenheid bij het gemeentelijk internationaal beleid in hoge mate van belang. Dat wordt niet alleen gezegd door de portefeuillehouders, het komt ook duidelijk naar voren in de paragrafen 6.3 tot en met 6.6. In de gemeenten die samenwerkingsverbanden onderhouden met een andere gemeente in Europa, zijn hierbij in 72-80% van de gemeenten ook andere organisaties in de gemeente betrokken. In de gemeenten die samenwerkingsverbanden hebben met een gemeente in het Zuiden is dat zelfs 93%. Daar staat tegenover dat de gemeenten duidelijk minder overlijken te hebben voor het instrument 'voorlichting en educatie' onder de eigen bevolking. In 2005 gaf nog 42% van de gemeenten met een internationaal beleid subsidie aan verschillende organisaties die daarmee hun eigen voorlichting en educatie bekostigen. In 2009 is dat nog maar 23%. Dezelfde trend geldt voor 'de gemeente geeft subsidie aan verschillende organisaties om (ook) voorlichting te geven over de gemeentelijke activiteiten': 28% in 2005, 16% nu. De gemeente geeft financiële ondersteuning aan een wereldwinkel, COS, etc.: 22% in 2005, 15% nu. Ook de gemeenten zelf zijn er (iets) minder aandacht aan gaan besteden: 38% in 2005, 35% nu.

Stedenbanden moeten gaan renderen

Het college van burgemeester en wethouders van Alkmaar wil meer rendement halen uit haar internationale samenwerking. Deze moet daarom beter aansluiten bij de doelen die de gemeente stelt voor de eigen inwoners. In een nieuwe beleidsnota heeft het college het accent gelegd op economisch nut. De hoofddoelstelling van de stedenbanden met Bath (Engeland), Darmstadt (Duitsland), Troyes (Frankrijk), Tata (Hongarije) en Bergama (Turkije) is het bevorderen van 'mondiale bewustwording en internationale verbondenheid' en daardoor het 'leveren van een bijdrage aan het oplossen van internationale vraagstukken'. Heel ideëel, maar in de nieuwe beleidsnota wordt daar nadrukkelijk aan toegevoegd dat internationale samenwerking meer moet opleveren voor Alkmaar zelf.

Burgemeester Bruinooge vindt de huidige samenwerkingsverbanden te vrijblijvend. 'Wat de uitwisselingscomités doen is prima, maar wat de gemeente doet moet toegevoegde waarde hebben. De burgemeester spiegelt zich aan het voorbeeld van Amsterdam, waar zijn collega Cohen in het buitenland op pad gaat met Amsterdamse ondernemers om handelscontracten in de wacht te slepen. Bruinooge: 'een burgemeester kan soms net even eerder een deur openen dan een ander.' Om het nut en de effectiviteit van inspanningen van de gemeente te vergroten is het nodig te focussen op een beperkt aantal doelen, aldus de nota. De gemeente kiest daarbij voor een economisch profiel van Alkmaar als 'bekende kaasstad' en 'internationale toeristenstad'. Bruinooge: 'Kaas is nu eenmaal het visitekaartje van Alkmaar.'

8.4 De organisatie van het beleidsterrein

Institutionele kracht en zwakte

Bij de eerdere constatering dat de beschikbare middelen in de huidige raadsperiode weliswaar licht gestegen zijn, maar nog steeds bescheiden blijven, zijn enkele aanvullende kanttekeningen op hun plaats.

- In hoofdstuk 5 lieten we al zien dat de uitgaven voor GIB in driekwart van de gemeenten minder dan 25.000 Euro bedragen, en in de helft van de gemeenten zelfs minder dan 10.000 Euro. Deze bedragen zijn voor activiteitenkosten en subsidies voor lokale initiatieven, dus exclusief gemeentelijke arbeidsuren.
- De sterk toegenomen verbreding van het gemeentelijk internationaal beleid betekent dat de beschikbare middelen voor een breder palet aan activiteiten worden ingezet. Door diezelfde verbreding, waarbij soms andere diensten zijn betrokken, valt overigens niet uit te sluiten dat een deel van de respondenten budgetten over het hoofd heeft gezien voor activiteiten waar zij niet rechtstreeks mee te maken hebben.
- In veel gevallen zijn de extern verkregen subsidies of andere bijdragen, waaronder de bijdragen uit de door de VNG beheerde LOGO programma's voor samenwerking met partners in ontwikkelingslanden en Oost-Europa / Turkije niet meegeteld.
- En ook de bedragen die lokaal door particuliere stichtingen, verenigingen, platforms, worden ingezameld voor bijv. projecten in het kader van stedenbanden, zijn uiteraard niet zichtbaar op de

Grensoverschrijdende samenwerking voor een sterke regio

'Hengelo is van oudsher een internationaal georiënteerde stad. Vanwege de ligging dichtbij de Duitse grens en vanwege de knooppuntfunctie. (...) Ook de bedrijvigheid in Hengelo is zeer internationaal georiënteerd', zo valt te lezen op de website van de gemeente Hengelo.

Burgemeester Frank Kerckhaert vult aan: 'Samenwerking is voor een stad als Hengelo van groot belang. Dicht bij huis in Twente en ook over de grens met Münster en Osnabrück. Samen met de gemeenten Almelo, Borne, Enschede en Oldenzaal, vormt Hengelo de Netwerkstad Twente. En de Netwerkstad Twente vormt samen met Münster en Osnabrück de grensoverschrijdende stedendriehoek MONT. Die samenwerking in Eur-regio-verband werkt goed om gezamenlijke belangen te dienen. Dan gaat het niet primair om subsidies, maar om structuurversterking van de regio. Dat kun je als gemeente niet alleen en dat lukt ook niet als je denken ophoudt bij de grens met Duitsland. Met Münster en Osnabrück delen we het gezamenlijk belang van een sterke regio. Uiteraard brengt dat ook wel eens spanningen met zich mee, zoals rond de Twentse plannen om het vliegveld bij Enschede verder uit te bouwen. Daar zit natuurlijk een concurrentie-aspect aan met de luchthaven Münster – Osnabrück'.

Kerckhaert is ook portefeuillehouder voor de 'Agenda van Twente', het programma om van Twente een topregio te maken voor economische vernieuwing, met onder meer een kennispark gekoppeld aan de Universiteit Twente, de ontwikkeling van het WTC Twente in Hengelo, en de ontwikkeling van het toerisme. Het is dan ook van belang voor de regio als geheel om internationaal bekend en actief te zijn. De Twentse gemeenten hebben daarom een gezamenlijk kantoor in Brussel. Zoals ze ook een gezamenlijk Huis voor Europa hebben, in Hengelo, dat Europa dichterbij de Twentse burger wil brengen.

gemeentelijke begroting.

De *hefboomwerking* van de gemeentelijke bijdragen blijft daarmee buiten beeld. Want voor veel van deze lokale groepen is de financiële ondersteuning door de gemeente een grote stimulans, evenals de waardering die er uit spreekt.

Omgekeerd kwam in de gespreksronde met portefeuillehouders duidelijk naar voren dat de door de VNG beheerde LOGO programma's voor gemeentelijke samenwerking met partners in ontwikkelingslanden en Midden- en Oost-Europa en Turkije van groot belang zijn voor de gemeentelijke inzet op dit terrein. In een deel van de gemeenten zou de internationale samenwerking zonder de co-financiering uit die programma's niet eens van de grond gekomen zijn; in andere zou het activiteiten-niveau aanzienlijk dalen. De tabellen 3.5 en 3.6 laten zien dat de beschikbaarheid van externe financiering niet

zo bepalend is voor de toename van de aandacht voor gemeentelijk internationaal beleid – gemeenten doen het dus niet omdat er geld voor is – , maar dat afname van externe financiële middelen in een aantal gevallen wel degelijk een reden is om te minderen.

Parallel aan het belang van gemeentelijke steun voor lokale groepen, geldt dat de financiële bijdrage van Buitenlandse Zaken, via een VNG-programma, ook een belangrijke waarde heeft als erkenning van het belang dat de gemeente op dit terrein actief is. De inbedding in een VNG-programma heeft in de ogen van de meeste portefeuillehouders overigens ook inhoudelijk-organisatorische voordelen. De gezamenlijkheid van de gemeentelijke internationale samenwerking is de afgelopen jaren via de programma's LOGO East en LOGO South nadrukkelijk toegenomen. Gemeenten waarderen de onderlinge uitwisseling en coördinatie met gemeenten die in een zelfde land actief zijn en staan overwegend positief tegenover de regierol die VNG International in de programma's heeft. Wel is er een sterke behoefte aan vermindering van de administratieve lasten die deelname aan het LOGO South programma met zich meebrengt.

Bestuurlijke aandacht

Traditioneel was de burgemeester portefeuillehouder internationaal beleid. In veel gevallen is dat nog steeds zo, maar door de verbreding van het beleidsterrein komt het steeds vaker voor twee of zelfs drie bestuurders portefeuillehouder zijn voor een deel van het internationaal beleid. Dat vergt uiteraard afstemming. Ook vanuit dat oogpunt is het opmerkelijk dat in slechts 22% van de gemeenten die iets aan internationaal beleid doen in de huidige raadsperiode een nota internationaal beleid is vastgesteld. Met de 15% van de vorige raadsperiode erbij, betekent dit dat nog altijd 63% van de actieve gemeenten niet over een nota internationaal beleid beschikken. In combinatie met de geringe

financiële middelen en de geringe ambtelijke capaciteit geeft dit aan dat in veel gemeenten het beleid institutioneel nog niet sterk verankerd is.

Het komt nogal eens voor dat door het ontbreken van een beleidsnota, en daarmee van vastgestelde beleidsdoelen, discussies over de wenselijkheid om bijvoorbeeld een bepaalde stedenband voort te zetten op gezette tijden opnieuw gevoerd worden, of gevoerd worden vanuit een onduidelijk en in elk geval niet gezamenlijk referentiekader. Diezelfde zwakte kan zich over enkele jaren gaan manifesteren als moeilijk te beoordelen is of de economische spin-off van internationale inspanningen nu wel of niet aan de verwachtingen voldoet. Enkele gemeenten hebben goede ervaringen met het werken met 'raadsambassadeurs' voor de verschillende stedenbanden cq. samenwerkingsrelaties. Een raadslid of een fractie heeft dan de eerste verantwoordelijkheid om de ontwikkelingen rond een bepaalde stedenband te volgen en te delen met andere raadsleden.

Ambtelijke capaciteit

De voor gemeentelijk internationaal beleid beschikbare ambtelijke capaciteit is nogal beperkt. In de gemeenten tot 100.000 inwoners is dit, in elk geval op papier, gemiddeld nog geen halve fte en in de kleinste gemeenten gemiddeld nog geen halve dag per week. Tabel 4.4 laat zien dat in de praktijk beduidend meer tijd aan internationaal beleid wordt besteed: in de gemeenten tot 100.000 inwoners grof gezegd het dubbele van wat op papier beschikbaar is. De gemeenten boven de 100.000 inwoners geven een andere situatie te zien. Daar is de capaciteit beduidend hoger, met gemiddeld bijna 4 fte beschikbaar op papier en zo'n 10% extra in de praktijk.

Het verschil tussen de op papier beschikbare tijd en de in de praktijk beschikbare tijd kan op verschillende manieren geduid worden. Los van de vraag hoe dit er voor andere gemeentelijke beleidsterreinen uit zou zien, is het niet verwonderlijk dat met zó weinig tijd op papier beschikbaar voor een groeiend terrein, er meer tijd aan besteed wordt dan beschikbaar is. De gespreksronde bevestigt het beeld

dat ook uit eerdere onderzoeken naar voren komt, dat het terrein nog steeds voor een deel drijft op de motivatie, betrokkenheid en inzet van individuen. Dat is ook niet vreemd, gezien de afwezigheid van dwingende of sturende wet- en regelgeving. Steevast besteden ook de ambtenaren die binnen de LOGO programma's hun expertise delen met collega's in ontwikkelingslanden en Midden- en Oost-Europa en Turkije, daar nogal wat eigen tijd aan in de vorm van avond-, weekend- of vakantie-uren.

Bevolking en bedrijfsleven nauw betrokken bij de Millennium Gemeente

In 2007 werd Hardenberg, op initiatief van de gemeenteraad, de eerste Millennium Gemeente van Overijssel. Het doel van het initiatiefvoorstel was het betrekken van burgers bij het behalen van de Millenniumdoelen van de Verenigde Naties.

De gemeenteraad nam bijna unaniem een motie aan waarin een beroep werd gedaan op het extra dividend van het waterbedrijf Vitens. Hiermee werd een bedrag van € 100.000 beschikbaar gesteld voor het uitvoeren van projecten rond veilig en schoon drinkwater. Hierin begeleid door Unicef koos Hardenberg voor een waterproject in Niger. Inmiddels zijn daar 70 nieuwe waterputten geslagen en 50 bestaande putten hersteld. Op deze wijze is een actieve bijdrage geleverd aan millenniumdoel 7; een betere toegang tot schoon drinkwater. De stichting Aqua for All stelde voor dit project nog eens € 50.000 beschikbaar.

Een Millenniumcomité vormt de schakel tussen de gemeenteraad van Hardenberg en haar enthousiaste bevolking, die op verschillende wijzen actief bijdraagt aan activiteiten. Zo werd fanatiek meegedaan aan de sponsorloop van de avondvierdaagse en leverde een spontane waterloop door een basisschool € 2.400 op. Sinds juni 2008 rijdt in de omgeving van Hardenberg zelfs een speciale 'Millenniumdoelen promotie' vrachtwagen rond. Een lokale transportondernemer stelde de reclameruimte op een van zijn auto's beschikbaar voor de in zijn ogen zo belangrijke Millenniumdoelen boodschap.

Relatie met het particulier initiatief

Bij de meer traditionele invulling van de gemeentelijke internationale samenwerking, dus die gericht op stedenbanden met andere gemeenten in West-Europa, Midden- en Oost-Europa en ontwikkelingslanden, was en blijft de betrokkenheid van het particulier

initiatief voor gemeenten een belangrijk uitgangspunt. Veelal is hiervoor op lokaal niveau een stichting, vereniging, of platform opgericht, die contacten met de partner onderhoudt en uitwisselingen organiseert op uiteenlopende terreinen en met uiteenlopende groepen. Scholen, sportverenigingen, de culturele sector, gezondheidsinstellingen, en dergelijke nemen hierin nog steeds een grote plaats in. In het geval van relaties met ontwikkelingslanden gaat het relatief minder vaak om uitwisselingen en vaker om geldinzamelingen voor steun aan concrete projecten, veelal in combinatie met voorlichtings- of educatieve activiteiten.

Hoewel vrijwel alle gemeenten aangeven die particuliere inzet en betrokkenheid van groot belang te blijven vinden, verandert er langzaam maar zeker wel wat aan de relatie. De enquête laat zien dat minder gemeenten subsidie geven. Bovendien verandert de gemeentelijke inzet. Waar voorheen nogal eens een ambtenaar, of ook wel een bestuurder of raadslid, de gemeente vertegenwoordigde in de stichting of vereniging, en in een aantal gevallen ook administratieve ondersteuning bood, hebben de meeste gemeenten die directe betrokkenheid inmiddels beëindigd. Samenwerking en afstemming vinden nu veeleer plaats via jaarplannen of periodiek overleg. Bij de nieuwere onderdelen van het gemeentelijk internationaal beleid, zoals die gericht op economische versterking, wordt uiteraard zeer sterk de samenwerking met lokale en regionale instellingen, organisaties en bedrijven gezocht. Het beeld is echter nog diffuus. Sommige bestuurders geven aan dat bedrijven hen hiervoor niet nodig hebben en dat bijvoorbeeld het meegaan in handelsmissies absoluut geen toegevoegde waarde heeft, terwijl anderen stellen dat door de officiële betrokkenheid van de gemeente deuren sneller opengaan. Veelvuldig wordt de samenwerking met kennisinstellingen, universiteiten en hogescholen, genoemd als een belangrijk element in de internationale profilering van de eigen regio en de wens de economische positie daarvan te versterken.

8.5 Tot besluit

Gemeentelijk internationaal beleid anno 2009 is meer divers dan ooit tevoren. Meer dan ooit tevoren is ook duidelijk dat de grote vraagstukken van deze tijd mondiale vraagstukken zijn, die zich echter wel

Europese projectondersteuning: concrete resultaten én spin-off effecten

Schiedam nam in de periode 2003-2007 deel aan het Europese Interreg IIIB programma: 'Waterfront Communities'. Binnen dit programma werd samengewerkt met Europese steden als Hamburg, Oslo, Edinburgh, Newcastle, Hull, Aalborg, Odense en Goteborg. Het programma had ten doel om steden grenzend aan het water te herontwikkelen. Schiedam richtte zich daarbij op de herontwikkeling van het gebied Schieveste.

Het verkrijgen van een Europese subsidie voor dit project was voor Schiedam van ondergeschikt belang. Het ging om een totaal bedrag van € 400.000 waarvan de Europese Commissie de helft financierde. Veel belangrijker was de samenwerking en kennisuitwisseling tussen de partners binnen dit project. Belangrijke kennis die zo opgedaan werd was dat een dergelijke herontwikkeling gezien moet worden vanuit de totale openbare ruimte en niet enkel vanuit vastgoedobjecten. Succesvolle herontwikkelingsgebieden zijn een combinatie van kunst, cultuur, publieke ruimte, woningen en kantoren. Daarbij mogen recreatieve functies natuurlijk niet ontbreken.

Het project heeft Schiedam concreet resultaten en voordelen opgeleverd. Zo zal Schieveste uiteindelijk een aantrekkelijk gebied worden met een station, scholen, vertier, woningen en kantoorgebouwen. De bouw is in volle gang. De spin-off effecten van het project zijn echter nog groter. Ten eerste creëerde het project bewustwording bij de medewerkers en het bestuur dat Europa het waard is om aandacht aan te besteden. Dat resulteerde in de ontwikkeling van een beleidsnota 'Europa 2009-2013'. Ten tweede ontving Schiedam 2,5 miljoen Euro uit het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling voor de verdere ontwikkeling van Schieveste. Ten derde is dankzij die positieve ervaringen in 2009 een nieuw Interreg project gestart én is de gemeente eind 2008 actief lid geworden van het Eurotowns netwerk, een Europees netwerk voor steden tussen de 50.000 en 250.000 inwoners.

'Om Schiedam als middelgrote Nederlandse stad te profileren in Europa biedt Eurotowns een prima kans', zo stelt burgemeester Verver-Aartsen. 'Verbindende elementen voor Schiedam binnen dit netwerk zijn het historische stadscentrum, de stimulering van de economie en de bevordering van toerisme en cultuur. Burgemeester Verver-Aartsen verwacht dat dankzij deelname aan Eurotowns het opzetten van gezamenlijke Europese projecten makkelijker wordt. 'Daarnaast biedt het een vehikel voor Europese beleidsbeïnvloeding en een duidelijke positionering van Schiedam in Europa'.

manifesteren op het lokale niveau. 'Glocalisering' wordt wel eens gebruikt, om die tegenstrijdige tendens van globalisering en tegelijkertijd het toenemende belang van het lokale niveau uit te drukken. Gemeentebestuurders moeten met die tegenstrijdigheden aan de slag: de bedreigingen aanpakken en de kansen benutten. Met de eigen mogelijkheden en beperkingen. In aanvulling op wat vrijwilligers, instellingen, bedrijven, nationale overheden en internationale organisaties doen. Mondiaal op eigen schaal. De VNG is u daarbij graag van dienst!

